

แนวคิดเชิงจริยธรรมในโลกตะวันตก*

ประโยชน์ สังกิ้น**

(วันรับบทความ : 7 กรกฎาคม 2561 / วันแก้ไขบทความ : 27 มกราคม 2562 / วันตอบรับบทความ : 29 มกราคม 2562)

บทคัดย่อ

บทความนี้ ผู้เขียนต้องการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดเชิงจริยธรรมในโลกตะวันตก ระเบียบวิธีที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) ผลจากการศึกษาพบว่าแนวคิดเชิงจริยธรรมในโลกตะวันตกสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ยุค คือ (1) แนวคิดเชิงจริยธรรมในยุคกรีกโบราณ (Ancient Greek Ages) ซึ่งมีนักปรัชญาที่สำคัญคือ กลุ่มโซฟิสต์ (Sophists) เพลโต (Plato) และ อริสโตเติล (Aristotle) (2) แนวคิดเชิงจริยธรรมในยุคกลาง (Middle Ages) ซึ่งมีนักปรัชญาที่สำคัญคือ เซนต์อ็อกัสติน (Augustine) และเซนต์ อควินัส (Thomas Aquinas) (3) แนวคิดเชิงจริยธรรมในยุคสมัยใหม่ (Modern Ages) ซึ่งมีนักปรัชญาที่สำคัญคือ มาเคียเวลลี (Niccolo Machiavelli) ฮอบส์ (Thomas Hobbes) ล็อก (John Locke) ฮูม (David Hume) คานท์ (Immanuel Kant) เบ็นธัม (Jeremy Bentham) และมิลล์ (John Stuart Mill) และ (4) แนวคิดเชิงจริยธรรมในยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodern Ages) ซึ่งมีนักปรัชญาที่สำคัญ เช่น ฟูโก (Michel Foucault) และแดริดา (Jacques Derrida) เป็นต้น นอกจากนี้ ผลจากการศึกษายังพบว่าเกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมในโลกตะวันตกสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ (1) เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมที่มีลักษณะสากล (2) เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมที่มีลักษณะสัมพัทธ์ และ (3) เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมที่มีลักษณะกึ่งสัมพัทธ์

คำสำคัญ : จริยธรรม/ แนวคิดเชิงจริยธรรม/ โลกตะวันตก

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “จริยธรรมในการบริหารรัฐกิจสำหรับศตวรรษที่ 21” โดยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม งบประมาณปี พ.ศ. 2561

** รองศาสตราจารย์, ดร., วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Ethical Concepts in the Western World*

Prayote Songklin**

(Received Date : July 7, 2018, Revised Date : January 27, 2019, Accepted Date : January 29, 2019)

Abstract

This article is to study about the ethical concepts in the western world, by using documentary study. The findings found out that, the ethical concepts in the western world can be divided into 4 ages. They are (1) ancient Greek ages by Sophists, Plato, and Aristotle are important philosophers; (2) middle ages by Augustine and Thomas Aquinas are major philosophers; (3) modern ages by Niccolo Machiavelli, Thomas Hobbes, John Locke, David Hume, Immanuel Kant, Jeremy Bentham and John Stuart Mill are prominent philosophers; and (4) postmodern ages by Michel Foucault and Jacques Derrida are examples of distinguished philosophers. Moreover, the result of the study indicated that ethical judgment criteria in the western world can be divided into three groups. They are (1) universal ethical judgment, (2) relative ethical judgment, and (3) semi-relative ethical judgment.

Keywords: Ethics/ Ethical Concepts/ Western World

* This article is a part of the research, entitled "Ethics in Public Administration for the 21st Century" under the financial support of College of Politic and Governance, Mahasarakham University, fiscal year 2018.

** Assoc. Prof. Dr., College of Politic and Governance, Mahasarakham University.

บทนำ

โดยทั่วไป คำว่า “จริยธรรม” (ethics) หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับความประพฤติที่ถูกต้อง และการมีชีวิตที่ดี มีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “ศีลธรรม” (morals) แต่แตกต่างกันในแง่ที่ว่า คำว่า “จริยธรรม” จะมึนัยของความประพฤติที่ถูกต้องและชีวิตที่ดีในเชิงทฤษฎี ในขณะที่คำว่า “ศีลธรรม” จะมึนัยของความประพฤติที่ถูกต้องและการมีชีวิตที่ดีในความเป็นจริง (Lynch and Lynch, 2009, p. 6; Martinez, 2009, p. xii) ซึ่งในงานวิจัยนี้ถือว่าคำทั้งสองสามารถใช้แทนกันได้ สำหรับคำนิยามที่เฉพาะเจาะจงซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในงานวิจัยนี้ คำว่า “จริยธรรม” หมายถึง มาตรฐานที่มั่นคงของความถูกต้องและความผิดพลาดที่เป็นตัวกำหนดว่าอะไรคือสิ่งที่มนุษย์ควรทำและไม่ควรทำ ซึ่งโดยทั่วไปจะพิจารณาในแง่ของหน้าที่ กฎเกณฑ์ ผลลัพธ์ คุณธรรม และการสำนึก¹

จริยธรรมในฐานะของสาขาวิชาหรือองค์ความรู้ที่ว่าด้วยความประพฤติที่เหมาะสมเป็นสิ่งที่สำคัญมากเมื่อบุคคลต้องเผชิญกับสภาวะที่ต้องเลือกทางเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งไม่มีคำตอบที่แน่นอนและชัดเจนปรากฏอยู่ ยิ่งถ้าบุคคลนั้นเป็นนักการเมือง ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่รัฐผลกระทบของการตัดสินใจเลือกทางเลือกในทางใดทางหนึ่งถือว่ามีผลสำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากผลของการตัดสินใจไม่มีผลกระทบต่อประชาชนเป็นจำนวนมาก

แม้ว่าคนส่วนใหญ่จะสนับสนุนและเห็นด้วยกับพฤติกรรมที่มีจริยธรรม แต่การนิยามและการประยุกต์ใช้นิยามในสถานการณ์ที่เป็นรูปธรรมนั้นถือเป็นเรื่องที่มีความท้าทายเป็นอย่างยิ่ง เฉพาะแนวคิดเองก็เปิดให้มีการตีความที่เป็นการขัดแย้งได้เป็นอย่างมาก ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อความหมายของจริยธรรมมีความเห็นพ้องต้องกัน การประยุกต์ใช้แนวคิดเชิงจริยธรรมต่อพฤติกรรมในชีวิตประจำวันก็ยังคงเป็นปัญหา เนื่องจากสถานการณ์ที่แต่ละคนต้องเผชิญในชีวิตประจำวันมีความแตกต่างหลากหลาย การที่จะเข้าใจว่าบุคคลจะสามารถปฏิบัติตนภายใต้กรอบแนวคิดของจริยธรรมได้อย่างไร จึงจำเป็นจะต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษาจริยธรรมในฐานะที่เป็นแนวคิดซึ่งมีการพัฒนามาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอารยธรรมตะวันตก ซึ่งถือว่าเป็นที่มาหรือแหล่งกำเนิดขององค์ความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ ในโลกยุคปัจจุบัน (Martinez and Richardson, 2008, p. 15)

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ในบทความนี้ผู้เขียนได้ตั้งวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาไว้ 2 ประการ คือ

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเชิงจริยธรรมในสังคมตะวันตก ตั้งแต่ยุคกรีกโบราณมาจนถึงยุคปัจจุบัน เพื่อให้สามารถมองเห็นภาพในมุมกว้างและพัฒนาการที่ต่อเนื่องยาวนานกว่า 2500 ปี

¹ ปรับปรุงจาก Svava, 2015, p. 12.

2. เพื่อศึกษาแนวคิดเชิงจริยธรรมที่จะสามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์และการตัดสินใจเมื่อบุคคลต้องประสบกับปัญหาเชิงจริยธรรมทั้งในแง่ของชีวิตส่วนตัวและการปฏิบัติงานในหน่วยงานภาครัฐ

กรอบแนวคิดของการศึกษา

ในการศึกษารั้งนี้ ผู้เขียนจะได้ใช้การแบ่งยุคของแนวคิดเชิงจริยธรรมในเชิงประวัติศาสตร์มาเป็นกรอบแนวคิดของการศึกษา รวมทั้งใช้เป็นหัวข้อในการนำเสนอผลการศึกษาด้วย ซึ่งยุคของแนวคิดเชิงจริยธรรมและหัวข้อในการนำเสนอมีดังต่อไปนี้

- (1) แนวคิดเชิงจริยธรรมในยุคกรีกโบราณ
- (2) แนวคิดเชิงจริยธรรมในยุคกลาง
- (3) แนวคิดเชิงจริยธรรมในยุคสมัยใหม่
- (4) แนวคิดเชิงจริยธรรมในยุคหลังสมัยใหม่²

แนวคิดเชิงจริยธรรมในยุคกรีกโบราณ (Ancient Greek Ages)

จุดกำเนิดของการศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมเริ่มต้นในสมัยกรีกโบราณ (ancient Greek) สำหรับชาวกรีกโบราณ สิ่งที่ถูกถือว่าเป็นแกนหลักของจริยธรรมคือ “ลักษณะนิสัย” (character) โดยคำว่าลักษณะนิสัยโดยทั่วไปแล้วจะหมายถึงการรวมกันของคุณภาพและคุณลักษณะซึ่งประกอบเป็นลักษณะส่วนตัวของบุคคล โดยบุคคลจะแสดงออกถึงลักษณะที่ดีเมื่อเขากระทำในวิธีที่สะท้อนถึงความมีคุณธรรม (virtue) หรือความเป็นเลิศ (excellence) หรือเมื่อบุคคลพยายามที่จะบรรลุถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยการปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องตามมาตรฐานซึ่งเป็นที่ยอมรับขั้นสูงสุด (Martinez and Richardson, 2008, p. 18) โดยนักปรัชญาที่สำคัญและมีชื่อเสียงมากที่สุดในยุคนี้ก็คือเพลโต (Plato) และอริสโตเติล (Aristotle) สำหรับแนวคิดที่เป็นแกนหลักของจริยธรรมตามทัศนะของนักปรัชญาทั้งสองคนมีดังต่อไปนี้

² การแบ่งยุคของแนวคิดเชิงจริยธรรมเป็น 4 ยุค ในบทความนี้ เป็นการแบ่งตามทัศนะของผู้เขียน โดยอิงกับแนวคิดในการแบ่งยุคของปรัชญาการเมืองในงานวิจัยเรื่อง “ปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่” ของผู้เขียน โดยในงานวิจัยดังกล่าว ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดไว้ว่า “วิชาปรัชญาการเมือง” ในปัจจุบัน ควรจะแบ่งออกเป็น 4 ยุค คือ ปรัชญาการเมืองยุคคลาสสิกหรือยุคกรีก (classical/Greek political philosophy) ปรัชญาการเมืองยุคกลาง (middle ages political philosophy) ปรัชญาการเมืองยุคสมัยใหม่ (modern political philosophy) และปรัชญาการเมืองยุคหลังสมัยใหม่ (postmodern political philosophy) ไม่ใช่แบ่งออกเป็น 3 ยุค คือ ยุคคลาสสิกหรือยุคกรีก ยุคกลางและยุคสมัยใหม่ อย่างที่นิยมแบ่งกันอยู่โดยทั่วไปในวงวิชาการ เนื่องจากการแบ่งปรัชญาการเมืองออกเป็น 3 ยุคดังกล่าวไม่สอดคล้องความเป็นจริงในโลกยุคปัจจุบันอีกต่อไป

1. แนวคิดเชิงจริยธรรมของเพลโต (Plato)³

เพลโตถือเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับความเข้าใจชาวกรีกโบราณ เป้าหมายหลักในการสร้างแนวคิดทางปรัชญาของเพลโตในด้านที่เกี่ยวกับจริยธรรมก็คือ เขาต้องการหักล้างความเชื่อของนักปรัชญากรีกกลุ่มโซฟิสต์ (Sophists) ซึ่งตั้งตัวเป็นผู้รู้สั่งสอนชาวเอเธนส์ (Athens) อยู่ในยุคนั้น เนื่องจากนักปรัชญากรีกกลุ่มนี้ได้สอนประชาชนโดยมุ่งเน้นในเรื่องของศิลปะการปราศรัยเพื่อโน้มน้าวใจคน และการโต้แย้งให้ได้รับชัยชนะ ส่วนคุณสมบัติที่ได้รับการยึดถือกันมายาวนาน เช่น ความกล้าหาญ สติปัญญา ความซื่อสัตย์ การรู้จักประมาณและความยุติธรรม เป็นต้นนั้นไม่ได้รับความสำคัญ และสิ่งที่เพลโตกังวลเป็นพิเศษก็คือคำสอนของพวก โซฟิสต์ที่ว่าความดีหรือความชั่ว ความถูกต้องหรือผิดพลาดเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับบุคคล เวลาและสถานที่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมของกลุ่มโซฟิสต์เป็นแบบสัมพัทธนิยม (relativism) นั่นเอง (Martinez and Richardson, 2008, pp. 18-19)

เพื่อหักล้างแนวคิดของพวกโซฟิสต์ดังกล่าว เพลโตจึงได้พัฒนา “ทฤษฎีแบบ” (theory of form) ขึ้นมา เพื่ออธิบายถึงสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในโลก คำว่า “แบบ” (form) ตามทัศนะของเพลโต หมายถึง จุดของสิ่งที่มองไม่เห็น ไม่มีรูปร่าง ไม่มีกินพื้นที่และมีอยู่อย่างถาวร ซึ่งทำหน้าที่เป็นรากฐานของสิ่งต่างๆ ทั้งหมดในโลก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง แบบก็คือพิมพ์เขียวของสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในโลก ซึ่งมีลักษณะที่ไม่เปลี่ยนแปลงและคงอยู่ชั่วนิรันดร์ ถ้าไม่มีสิ่งที่เรียกว่า “แบบ” ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้รองรับอยู่ สิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในโลกที่มนุษย์รู้จักโดยผ่านประสาทสัมผัสก็จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ (MacIntyre, 1996, pp. 44-50; Martinez and Richardson, 2008, p. 19)

ตามทัศนะของเพลโต แบบคือสิ่งที่ทำให้จักรวาลมีระเบียบและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จากแบบที่มีลักษณะเป็นสากลและมองไม่เห็น ได้มีการถ่ายแบบออกมาเป็นสิ่งที่มีความเฉพาะต่างๆ ในโลก ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีรูปร่างเป็นตัวตน เช่น คน ช้าง ม้า เป็นต้น หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น ความดี ความงาม และความยุติธรรม เป็นต้น สิ่งที่สำคัญเกี่ยวกับแบบของเพลโตก็คือ การที่ “คุณธรรม” (virtue) ได้รับการกำหนดให้เป็นคุณค่าที่มีความสมบูรณ์แบบมากที่สุด และแบบของ “ความดี” (the good) เป็นแนวคิดที่ไม่เปลี่ยนแปลงและสามารถประยุกต์ใช้กับมนุษย์ทุกคนโดยไม่ขึ้นอยู่กับเวลาและสถานที่ และจากแนวคิดเรื่องคุณค่าสูงสุดของ “ความดี” นี้เองที่ทำให้บุคคลสามารถอ้างอิงหรือตัดสินได้ว่าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง “ดี” หรือ “เหนือกว่า” การกระทำอีกอย่างหนึ่ง และแนวคิดดังกล่าวถือเป็นการหักล้างคำสอนของพวก โซฟิสต์ที่ว่าความดีหรือความชั่ว ถูกหรือผิดเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับบุคคล เวลาและสถานที่ (Martinez and Richardson, 2008, p.19)

³ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อนี้ ดูใน MacIntyre, 1996; Hooft, 2006; และ Martinez and Richardson, 2008.

ตามทัศนะของเพลโต มนุษย์เราควรดำเนินชีวิตภายใต้การชี้นำของความจริงเหนือธรรมชาติ และศักยภาพที่จะทำให้คนเราสามารถเข้าถึงความจริงดังกล่าวได้ก็คือเหตุผลและความรู้ เพลโตเชื่อว่า คุณธรรม (virtue) เช่น ความดีและความยุติธรรม เป็นต้นนั้น ไม่ใช่เป็นเพียงแค่แนวคิดเท่านั้น แต่มันยังเป็นความจริงที่แท้ (actual realities) อีกด้วย เป็นความรู้ที่จะนำเราไปสู่การทำหน้าที่ ซึ่งในการที่จะได้มาซึ่งความรู้ี้เราจะต้องควบคุมอารมณ์และความปรารถนาของตนเอง โดยความรู้ที่เกิดขึ้นจะเชื่อมโยงตัวเราเข้ากับความรู้ในระดับที่สูงกว่า แม้ว่าร่างกายของเราจะอาศัยอยู่ในถ้ำที่มีมืดมิด มีเท้าที่จมอยู่ในโคลนตมของโลกนี้และเต็มไปด้วยความงุนงงสงสัย แต่เราก็มีสติปัญญาที่จะเข้าถึงความจริงอันสูงสุดได้ แม้เราจะถูกจองจำอยู่ในโลกนี้ ทำผิดทำพลาด มีข้อจำกัดและอ่อนแอ แต่ความคิดของเราสามารถจะนำพาเราไปสู่โลกที่สมบูรณ์แบบและสูงส่งได้ ดังนั้น ชีวิตที่สูงส่งและมีคุณธรรมมากที่สุดก็คือการปฏิเสธสิ่งต่างๆ ในโลกนี้ และปล่อยให้จิตวิญญาณของเราพุ่งทะยานไปสู่โลกของความคิดและความสมบูรณ์แบบอย่างแท้จริงของสิ่งที่โลกนี้ได้ถ่ายทอดมาอย่างเลื่อนราว (Hooft, 2006, p. 83)

การมีอยู่ของคุณสมบัติที่ไม่มีเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดของเพลโต ทำให้มีความเป็นไปได้ที่บุคคลจะมีความรู้ที่เป็นกฎเกณฑ์ขั้นสูงสุด ซึ่งถือเป็นมาตรฐานของความประพฤติที่เป็นสากล ถึงแม้ว่าอาจจะไม่สามารถบรรลุถึงความสมบูรณ์แบบสูงสุดได้อย่างแท้จริง แต่บุคคลก็สามารถที่จะเข้าถึงสิ่งนั้นมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยอาศัยความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ประกอบกับการคิดไตร่ตรองและการศึกษาที่เหมาะสม บุคคลสามารถจะได้มาซึ่งความรู้ที่สูงที่สุดได้ การแสวงหาเพื่อบรรลุความรู้สูงสุด (ความรู้ที่เกี่ยวกับความดี) คือเป้าหมายของมนุษย์ทุกคนที่มีลักษณะนิสัยที่ดี คนที่มีลักษณะนิสัยที่ดีจะนำไปสู่ชีวิตที่มีระเบียบ และจะนำไปสู่ลักษณะนิสัยของพลเมืองในสังคมที่มีระเบียบปรัชญาของเพลโตจะมุ่งเน้นย้ำในเรื่องที่เกี่ยวกับแบบของความดี (form of the good) และความเชื่อมโยงกันระหว่างคุณธรรม (virtue) และลักษณะนิสัย (character) (Martinez and Richardson, 2008, pp. 19-20)

2. แนวคิดเชิงจริยธรรมของอริสโตเติล (Aristotle)⁴

อริสโตเติลซึ่งเป็นลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดของเพลโต ไม่เห็นด้วยกับคำอธิบายของอาจารย์ที่เกี่ยวกับทฤษฎีแบบ ในหนังสือของเขาที่ชื่อว่า *Nicomachean Ethics* ซึ่งถือกันว่าเป็นหนังสือเกี่ยวกับจริยธรรมที่มีชื่อเสียงและทรงอิทธิพลมากที่สุด อริสโตเติลได้หักล้างทฤษฎีแบบของเพลโต โดยได้ชี้ให้เห็นว่า “ความดี” (the good) มีลักษณะเป็นพหุนิยม ไม่ใช่สิ่งที่เป็นหนึ่งเดียว การที่ความดีเป็นสิ่งที่มีความค่านี้อาจมาจากมันเป็นปัจจัยนำไปสู่ความสุข (happiness หรือ eudaimonia) ไม่ได้เป็นสิ่งที่มีความค่านในตัวของมันเองดังที่เพลโตได้เสนอไว้ อริสโตเติลได้แบ่งประเภทของความสุขตามชนิดของผู้ที่แสวงหาความสุข โดยได้ชี้ให้เห็นว่าคนส่วนใหญ่จะเชื่อมโยงความสุขกับความพึงพอใจทางด้าน

⁴ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อนี้ ดูใน MacIntyre, 1996; Aristotle, 1999, Book II, Section 6; Garofalo and Geuras, 2006; Hooft, 2006; MacIntyre, 2007; Martinez and Richardson, 2008; Lawton, Rayner, and Lasthuizen, 2013; Koven, 2015; และ ประโยชน์ สังกสิน, 2561ก.

ประสาทสัมผัส ในขณะที่ผู้มีปัญญาจะเชื่อมโยงความสุขกับความมีเกียรติยศ แต่ไม่ว่าจะมาจากแหล่งใดความสุขจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยปราศจากคุณธรรม (virtues) การศึกษาใดๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์จะต้องหยั่งรากลึกกลงไปในเรื่องของคุณธรรม และความเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมกับความสุข (Martinez and Richardson, 2008, p. 21)

แนวคิดของอริสโตเติลได้พัฒนาไปไกลกว่าแนวคิดของเพลโตในการอธิบายว่าแนวคิดทางจริยธรรมจะสามารถกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของมนุษย์ได้อย่างไร โดยอริสโตเติลจะหลีกเลี่ยงการเน้นเกี่ยวกับโลกอื่น ซึ่งมีลักษณะละเอียดอ่อน มองไม่เห็นและจับต้องไม่ได้ เช่น ทฤษฎีแบบของเพลโต และนำจริยธรรมกลับมาสู่โลกของความเป็นจริง และวิธีการปฏิบัติเพื่อการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน แนวคิดที่สำคัญของอริสโตเติลที่เกี่ยวกับจริยธรรมก็คือแนวคิดที่เกี่ยวกับ (1) ลักษณะนิสัย (character) (2) คุณธรรม (virtue) และ (3) ทางสายกลาง (mean) ซึ่งแนวคิดแต่ละประการมีคำอธิบายโดยสังเขปดังต่อไปนี้ (Martinez and Richardson, 2008, p. 21; Koven, 2015, p. 48; ประโยชน์ ส่งกลิ่น, 2561ก, น. 20-51)

(1) **ลักษณะนิสัย (character)** อริสโตเติลได้อธิบายเกี่ยวกับเรื่องของลักษณะนิสัยไว้ว่า มนุษย์ทุกคนมี “งานในเชิงลักษณะนิสัย” (characteristic work) ที่จะต้องทำ บุคคลที่มีลักษณะนิสัยที่ดี (good character) คือคนที่ปฏิบัติงานของเขาได้ดีที่เหมาะสมหรือที่สอดคล้องกับความเป็นเลิศ (excellence) กับงานนั้นๆ เมื่อเวลาผ่านไปแบบแผนในการทำงานของบุคคลก็จะพัฒนาไปสู่ความเป็นนิสัย และจะกลายเป็นความเป็นเลิศได้ในที่สุด เมื่อบุคคลเติบโตเป็นผู้ใหญ่ นิสัยจะได้รับการพัฒนาให้มีการแข็งแกร่งมากขึ้นจนกลายเป็น “อุปนิสัย” (character traits) อุปนิสัยที่ดีเป็นเครื่องรับประกันว่าบุคคลจะเพียรพยายามทำงานให้ดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ตามทัศนะของอริสโตเติล ชีวิตที่มีการจัดระเบียบเป็นอย่างดี คือชีวิตที่มุ่งไปสู่ความเป็นเลิศในการทำงาน ซึ่งจะนำไปสู่ความสุข หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ลักษณะนิสัยที่ดีจะเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความสุขของบุคคล ซึ่งถือเป็นการบรรลุเป้าหมายสูงสุดในชีวิต (Martinez and Richardson, 2008, p. 21; Koven, 2015, p. 48)

(2) **คุณธรรม (Virtue)** อริสโตเติลได้แยกความแตกต่างระหว่างจิตวิญญาณส่วนของการความต้องการ (appetitive part) และจิตวิญญาณส่วนของการใช้เหตุผล (deliberative part) และจากการแยกจิตวิญญาณทั้งสองส่วนดังกล่าวได้นำไปสู่หน้าที่ของจิตวิญญาณในสองด้าน คือหน้าที่ด้านความต้องการและหน้าที่ด้านการใช้เหตุผล ซึ่งการทำหน้าที่ของจิตวิญญาณในแต่ละส่วนอาจจะทำได้ดีหรือไม่ดีก็ได้ ถ้าหากจิตวิญญาณทั้งสองส่วนของบุคคลใดทำหน้าที่ได้ดี ก็ถือว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ที่มีคุณธรรม แต่ถ้าหากจิตวิญญาณทั้งสองส่วนนี้ของบุคคลใดทำหน้าที่ได้ไม่ดี ก็ถือว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ที่ไม่มีคุณธรรมหรือมีคุณธรรมบกพร่อง ดังนั้น คุณธรรมจึงแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ตามแต่ละชนิดของหน้าที่ นั่นคือ คุณธรรมเชิงลักษณะนิสัย (virtues of character) ซึ่งเกิดจากการใช้หน้าที่ด้านความต้องการได้ดี และคุณธรรมเชิงสติปัญญา (intellectual virtues) ซึ่งเกิดจากความสามารถในการใช้หน้าที่เชิงเหตุผลได้ดี อริสโตเติลได้อธิบายไว้ว่า คุณธรรมเชิงสติปัญญาเกิดจากการสั่งสอน ในขณะที่

คุณธรรมเชิงลักษณะนิสัยเกิดจากการฝึกฝนและอบรมบ่มนิสัย อริสโตเติลเชื่อว่าคนเราไม่ได้เกิดมาพร้อมกับคุณธรรมในลักษณะที่เป็นพรสวรรค์ติดตัวมาตั้งแต่เกิด แต่คุณธรรมเชิงลักษณะนิสัยเกิดจากการปฏิบัติ เช่นเดียวกับการเล่นดนตรี ผู้ที่ต้องการจะเป็นนักดนตรีที่ดีจะต้องมีการฝึกฝนอบรมโดยการปฏิบัติ จนเกิดความเชี่ยวชาญหรือความชำนาญขึ้นมาจึงจะสามารถเป็นนักดนตรีที่ดีได้ อริสโตเติลเห็นว่าแม้ว่าคนเราจะไม่ได้เกิดมาพร้อมกับคุณธรรม แต่ธรรมชาติได้ให้ความสามารถพื้นฐานในการที่จะสร้างให้เกิดคุณธรรมขึ้นมาได้ โดยเราจะต้องปฏิบัติคุณธรรมเพื่อให้คุณธรรมเกิดขึ้นในตน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ถ้าเราต้องการมีคุณธรรมเราก็จะต้องสร้างลักษณะนิสัยของการกระทำที่มีคุณธรรมให้เกิดขึ้นมา และลักษณะนิสัยดังกล่าวจะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มให้เรากระทำไปในทิศทางนั้น ยกตัวอย่างเช่น ถ้าเราต้องการมีคุณธรรมของความกล้าหาญ (courage) เราก็จะต้องทำในสิ่งที่เป็นความกล้าหาญ หลีกเลียงลักษณะที่เป็นความขี้ขลาด เมื่อเรากล้าเผชิญภัยอันตรายด้วยความกล้าหาญบ่อยครั้งเข้า เราก็จะค่อยๆ กลายเป็นคนกล้าหาญได้ในที่สุด ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากเราขลาดกลัวไม่กล้าเผชิญภัยอันตราย เมื่อต้องพบกับภัยอันตรายก็คอยแต่จะหลีกหนีหรือหลบเลี่ยงอยู่เรื่อยไป เมื่อปฏิบัติเช่นนี้บ่อยครั้งเข้า เราก็จะกลายเป็นคนขี้ขลาดไม่กล้าเผชิญหน้ากับปัญหาไปในที่สุด (ประโยชน์ สงกลิ่น, 2561ก, น.28-32)

(3) **ทางสายกลาง (Mean)** อริสโตเติลได้ให้หลักการพื้นฐานสำหรับใช้เป็นเครื่องตัดสินว่าอะไรใช่คุณธรรมหรือไม่ใช่คุณธรรมเอาไว้ โดยเขาได้เรียกหลักการนี้ว่า “ทางสายกลาง” (mean) ซึ่งหมายถึงจำนวนหรือระดับที่เหมาะสม ไม่มากหรือน้อยเกินไป ในการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ทางสายกลางของการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมนั้นจึงหมายถึงการหลีกเลียงการปฏิบัติที่มากเกินไป และหลีกเลียงการปฏิบัติที่น้อยเกินไป ยกตัวอย่างเช่นในกรณีของความกล้าหาญ ทางสายกลางในการปฏิบัติคุณธรรมของความกล้าหาญคือการอยู่ระหว่างความขี้ขลาดและความกล้าแบบบ้าบิ่น โดยอริสโตเติลได้เน้นย้ำไว้ว่าระดับหรือจำนวนที่เหมาะสมนี้ไม่ใช่เป็นการคำนวณในเชิงคณิตศาสตร์เพื่อหาค่าที่อยู่กึ่งกลาง แต่เป็นการตัดสินภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในแต่ละสถานการณ์ และอริสโตเติลได้ยกเอาคุณธรรมของความพอควร (temperance) ขึ้นมาเป็นตัวอย่างเพื่อแสดงให้เห็นว่าคุณธรรมดังกล่าวสามารถใช้กำกับให้บุคคลประพฤติปฏิบัติอยู่ในทางสายกลางได้อย่างไร โดยเขาได้ชี้ให้เห็นว่าคุณธรรมข้อนี้เป็นคุณธรรมที่ใช้เพื่อจัดการกับความต้องการหรือความปรารถนา (desires) ของคน เป้าหมายของความต้องการหรือความปรารถนาก็คือความสนุกสนานเพลิดเพลิน (pleasure) คุณธรรมของความพอควรจึงเกี่ยวกับการจัดการที่เหมาะสมของความต้องการหรือความปรารถนาที่จะนำไปสู่ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความหมายที่เป็นแกนกลางของความพอควรสำหรับอริสโตเติลก็คือ การปฏิบัติตามแนวทางสายกลางระหว่างการหมกมุ่นมากเกินไปกับความสนุกสนานเพลิดเพลินหรือความมักมากในกาม (licentiousness) และการไม่สนใจกับความสนุกสนานเพลิดเพลินน้อยเกินไปหรือการไร้ความรู้สึก (insensibility) โดยนัยนี้ การไม่สนใจในการหาความสนุกสนานเพลิดเพลินในชีวิตก็ถือเป็นการลุ่มหลงทางจริยธรรม เช่นเดียวกับการ

ล้มเหลวทางจริยธรรมที่เกิดจากการหมกมุ่นอยู่ในความสนุกสนานเพลินเพลินมากเกินไป (ประโยชน์ส่งกลิ่น, 2561ก, น. 33-37)

แนวคิดเชิงจริยธรรมในยุคกลาง (Middle Ages)⁵

แนวคิดเชิงจริยธรรมในยุคกลางตั้งอยู่บนพื้นฐานของคำสอนในคริสต์ศาสนา นักปรัชญาชาวคริสต์ได้เสนอทางเลือกที่แตกต่างออกไปจากแนวคิดของนักปรัชญากรีกโบราณ กล่าวคือ ปรัชญาในยุคกรีกโบราณได้สร้างมาตรฐานทางจริยธรรมโดยการประยุกต์ใช้วิธีการในเชิงเหตุผลเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา ในขณะที่ชาวคริสต์ได้เปลี่ยนจุดเน้นไปสู่พระเจ้า (God) และความสมบูรณ์แบบของพระองค์ เหตุผลเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการตัดสินเชิงจริยธรรมสำหรับเอเธนส์ ในขณะที่ความเชื่อเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการตัดสินเชิงจริยธรรมสำหรับชาวคริสต์ นักปรัชญาและนักบวชชาวคริสต์ได้พยายามแสวงหาวิธีการสำหรับมนุษย์ในการที่จะกลับคืนไปสู่พระเจ้าผู้สร้างที่อยู่เหนือธรรมชาติซึ่งเป็นผู้สร้างทุกสรรพสิ่งในจักรวาล ตามทัศนะของชาวคริสต์ในยุคแรกๆ เทววิทยา (theology) มีความถูกต้องและอยู่ในสถานะที่เหนือกว่าปรัชญา (philosophy) การที่เทววิทยามีความถูกต้องไม่ใช่เพราะมันสอดคล้องกับหลักการในทางตรรกวิทยา (logic) แต่มีความถูกต้องเพราะมันไม่สอดคล้องกับหลักการในทางตรรกวิทยาต่างหาก ข้อเท็จจริงเป็นสิ่งที่แน่นอนเนื่องจากมันเป็นไปไม่ได้ตามหลักของเหตุและผล เช่น ในกรณีการฟื้นคืนชีพของพระเยซูคริสต์ เป็นต้น (Martinez and Richardson, 2008, p. 22) นักปรัชญาที่มีอิทธิพลและมีชื่อเสียงมากที่สุดในยุคนี้ก็คือ เซนต์ออกัสติน (St. Augustine) และเซนต์โควนัส (St. Thomas Aquinas)

1. แนวคิดเชิงจริยธรรมของเซนต์ออกัสติน (St. Augustine)

เซนต์ออกัสตินได้นำแนวคิดของเพลโตมาเป็นกรอบในการตีความคำสอนในศาสนาคริสต์ จากแนวคิดของเพลโตที่ได้แยกโลกออกเป็นสองส่วน คือ โลกที่เราสามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส (world of sense perception) และโลกของแบบ (realm of forms) เซนต์ออกัสตินได้นำมาประยุกต์เป็นการแบ่งเป็นสองส่วนของโลกของความปรารถนาตามธรรมชาติ (world of natural desires) และโลกภายใต้ระเบียบของพระเจ้า (realm of divine order) โลกของความปรารถนาตามธรรมชาติ หมายถึงความปรารถนาในความสุขทางโลกมากกว่าการปฏิบัติตามหลักคำสอนทางศาสนา และเลือกที่จะอยู่ในอาณาจักรของโลกนี้มากกว่าการไปสู่อาณาจักรของพระเจ้าบนสวรรค์ ส่วนโลกภายใต้ระเบียบของพระเจ้า หมายถึง การปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระเจ้า โดยมีเป้าหมายคือการไปสู่อาณาจักรของพระเจ้าบนสวรรค์หลังจากสิ้นชีวิตแล้ว การดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบกฎเกณฑ์ตามหลักคำสอนของพระเจ้า จะทำให้บุคคลมีความสามารถในการใช้เหตุผลมากขึ้นและนำไปสู่การรู้

⁵ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อนี้ ดูใน MacIntyre, 1996; Hooft, 2006; MacIntyre, 2007; Martinez and Richardson, 2008; และ Koven, 2015.

แจ้ง ซึ่งการรู้แจ้งดังกล่าวไม่ได้มาจาก “แบบของความดี” (form of the good) ตามคำสอนของเพลโต แต่มาจาก “พระเจ้า” (God) จิตที่รู้แจ้งจะสามารถเลือกสิ่งที่ “ควรปรารถนา” จากความปรารถนาที่หลากหลายได้อย่างถูกต้อง และในที่สุด ความปรารถนาสิ่งต่างๆ ในทางโลกจะพ่ายแพ้ต่อความปรารถนาในการไปสู่อาณาจักรของพระเจ้าบนสวรรค์ (MacIntyre, 1996, p. 117)

2. แนวคิดเชิงจริยธรรมของเซนต์โควนัส (St. Thomas Aquinas)

เซนต์โควนัสได้นำแนวคิดของอริสโตเติลมาเป็นกรอบในการตีความคำสอนในศาสนาคริสต์ โดยได้มีการพัฒนาคำอธิบายไปอีกระดับหนึ่ง นั่นคือ ไม่เพียงแต่การหลีกเลี่ยงออกไปจากบ่วงหรือกับดักของเรื่องทางโลกและความปรารถนาเท่านั้น แต่เซนต์โควนัสได้เปลี่ยนความปรารถนาไปสู่เป้าหมายในเชิงศีลธรรมอีกด้วย โดยเซนต์โควนัสได้อธิบายถึงกฎสองประเภท คือ กฎธรรมชาติ (natural law) และกฎที่อยู่เหนือธรรมชาติ (supernatural law) กฎธรรมชาติคือแนวโน้มของการกระทำซึ่งเรามีอยู่โดยธรรมชาติ ส่วนกฎที่อยู่เหนือธรรมชาติเป็นกฎที่มาจากการวิวรณ์หรือการเปิดเผยของพระเจ้า (revelation) กฎทั้งสองประการนี้เป็นส่วนเสริมของกันและกันแต่ไม่สามารถทดแทนกันได้ คำสั่งหรือข้อกำหนดที่สำคัญประการแรกของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ก็คือ “การรักษาตัวตน” (self-preservation) แต่ตัวตนที่จะต้องรักษาในที่นี้คือตัวตนที่เป็นจิตวิญญาณอมตะ ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วจะถูกคุกคามจากการตกเป็นทาสของแรงกระตุ้นที่ไม่มีเหตุผล ดังนั้น จึงต้องมีคุณธรรม (virtues) เข้ามาเป็นตัวกำกับ และด้วยเหตุนี้ คุณธรรมจึงเป็นทั้งการแสดงออกของการเชื่อฟังต่อข้อกำหนดของกฎธรรมชาติ และการเชื่อฟังต่อคุณธรรมในระดับเหนือธรรมชาติ 3 ประการ ที่รับเพิ่มเติมมาจากพระเจ้า คือ ความเชื่อ (faith) ความหวัง (hope) และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (charity) (MacIntyre, 1996, pp. 117-118)

ตามทัศนะของเซนต์โควนัส แม้แนวคิดของชาวกรีกโบราณที่ว่าความสุขเป็นเป้าหมายสูงสุดสำหรับมนุษย์จะเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่พวกเขาไม่ได้ตระหนักถึงคุณค่าของมนุษย์ซึ่งมีเป้าหมายที่สูงกว่าชีวิตในโลกนี้ คุณธรรมที่เป็นแบบธรรมชาติ (natural virtues) ตามแนวคิดของนักปรัชญากรีกโบราณสามารถบรรลุได้โดยผ่านการฝึกฝนอบรมที่เหมาะสมและการใช้เหตุผลตามหลักตรรกวิทยา แต่คุณธรรมเชิงเทววิทยา (theological virtues) เช่น ความเชื่อ ความหวังและความรัก เป็นต้น จำเป็นจะต้องได้รับพระกรุณาจากพระเจ้า (divine grace) ความสุขสูงสุดอันเป็นนิรันดรจะสามารถบรรลุได้ก็เฉพาะโดยผ่านศาสนจักรและการรับศีลเข้าเป็นคริสต์ศาสนิกชนเท่านั้น (Martinez and Richardson, 2008, pp. 22-23)

แนวคิดเชิงจริยธรรมในยุคสมัยใหม่ (Modern Ages)

ยุคกลางสิ้นสุดลงในช่วงศตวรรษที่ 16 ถึงศตวรรษที่ 17 การเกิดขึ้นของระบบศักดินา (feudalism) การเสื่อมอำนาจของศาสนจักรที่เคยมีอิทธิพลต่อแนวคิดทางจริยธรรมและอำนาจทางการเมือง ซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ และการขึ้นมามีอิทธิพลของการปกครอง

โดยรัฐบาลที่เป็นฆราวาส (secular governments) ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมหาศาลในโลกตะวันตก และที่สำคัญก็คือมันได้ก่อให้เกิดภาวะวิกฤติทางด้านจริยธรรมขึ้นมาด้วย คำถามที่เกิดขึ้นมาในช่วงนี้ก็คือ ถ้าแนวคิดเชิงจริยธรรมแบบดั้งเดิมไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้อีกต่อไป และวิทยาศาสตร์สามารถให้คำตอบและแก้ไขปัญหาก็แก่มนุษย์ได้ แล้วทำไมเรายังจะต้องดำเนินชีวิตตามหลักจริยธรรมอยู่อีก (Martinez and Richardson, 2008, p. 23) และภายใต้บริบทและคำถามดังกล่าวนี้ที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดแนวคิดเชิงจริยธรรมยุคสมัยใหม่ขึ้นมา นักปรัชญาคนสำคัญที่มีบทบาทและมีอิทธิพลเกี่ยวกับจริยธรรมในยุคนี้ ได้แก่ มาเคียเวลลี (Niccolo Machiavelli) โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) จอห์น ล็อก (John Locke) เดวิด ฮูม (David Hume) อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) เจอเรมี เบนธัม (Jeremy Bentham) และจอห์น สจิวท มิลล์ (John Stuart Mill) ซึ่งแนวคิดเชิงจริยธรรมที่เป็นแก่นของนักปรัชญาแต่ละคนมีดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเชิงจริยธรรมของมาเคียเวลลี (Niccolo Machiavelli)⁶

มาเคียเวลลีนักปรัชญาชาวอิตาลีได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญต่อแนวคิดทางด้านจริยธรรมในโลกตะวันตก และถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนจากแนวคิดเชิงจริยธรรมในยุคกลางที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อทางศาสนา ไปสู่แนวคิดเชิงจริยธรรมในยุคสมัยใหม่ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ โดยเขาได้นำเสนอแนวคิดของเขาไว้ในหนังสือที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันไปทั่วโลก นั่นก็คือ *The Prince*

หนังสือเรื่อง *The Prince* ของมาเคียเวลลี มีเนื้อหามุ่งเน้นไปที่เรื่องของวิธีการในเชิงปฏิบัติที่จำเป็นจะต้องมีในการรักษาไว้ซึ่งการเป็นผู้ปกครอง ตามทัศนะของมาเคียเวลลี รัฐหรือสังคมถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นสถานที่ที่จะให้มนุษย์ได้รับความพึงพอใจขั้นพื้นฐานของตน โดยมีความขัดแย้งระหว่างคนในรัฐหรือคนในสังคมน้อยที่สุด คำถามเกี่ยวกับเรื่องที่ว่ามนุษย์ควรมีพฤติกรรมอย่างไร มีความสำคัญน้อยกว่าคำถามที่ว่าในความเป็นจริงมนุษย์มีพฤติกรรมอย่างไร ดังนั้น แทนที่จะมาเสียเวลาคุ่นคิดเพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับพฤติกรรมในอุดมคติ นักปรัชญาและนักวิชาการทั้งหลายควรจะหันมากำหนดแนวการปฏิบัติ โดยการหาว่ามนุษย์ควรมีพฤติกรรมอย่างไรจึงจะสามารถประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่แต่ละคนตั้งไว้ได้ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวถือเป็นการหักล้างแนวคิดของนักปรัชญากรีกโบราณที่ต้องการจะสร้างกฎเกณฑ์สำหรับพฤติกรรมในอุดมคติขึ้นมา และในขณะเดียวกันก็เป็นการหักล้างแนวคิดของชาวคริสต์ที่วางกรอบแนวคิดเชิงจริยธรรมบนพื้นฐานของการปฏิบัติที่จะทำให้พระเจ้าพอใจ ตามทัศนะของมาเคียเวลลี คนที่มีจริยธรรมคือคนที่เข้าใจว่า “ความจำเป็น” (necessary) คือข้อกำหนดที่สูงที่สุดของบุคคลในการทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จ ถ้าวิธีการใดสามารถทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ก็ให้ใช้วิธีการนั้น (Martinez and Richardson, 2008, p. 23)

⁶ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อนี้ ดูใน MacIntyre, 1996; Hanbury, 2004; และ Martinez and Richardson, 2008.

สำหรับมาเคียวเวลลี เป้าหมายของชีวิตทางสังคมและการเมืองได้ถูกกำหนดไว้แล้ว นั่นคือ (1) การได้มาและการรักษาไว้ซึ่งอำนาจ (2) การรักษาระเบียบทางการเมือง และ (3) ความเจริญรุ่งเรืองในด้านต่างๆ ถ้าหากไม่สามารถรักษาเป้าหมาย 2 ประการหลังเอาไว้ได้ ผู้ปกครองก็จะไม่สามารถรักษาเป้าหมายประการแรกคืออำนาจเอาไว้ได้ กฎเกณฑ์ทางจริยธรรมคือหลักการในเชิงเทคนิคเกี่ยวกับวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมายดังกล่าว ซึ่งแนวคิดดังกล่าวอยู่ภายใต้สมมติฐานที่ว่ามนุษย์มีธรรมชาติที่ชั่วร้ายและมีแนวโน้มของลักษณะนิสัยในการทำทุจริตคดโกง มาเคียวเวลลีได้ชี้ให้เห็นว่าบุคคลอาจจะยกเลิกหรือละเมิดข้อตกลงหรือสัญญาเมื่อไรก็ได้ถ้ามันทำให้เขาได้รับประโยชน์ ดังนั้น สิ่งที่เราจะต้องทำจึงไม่ใช่การทำตามวิธีการที่เป็นนามธรรมซึ่งเราเชื่อมั่น “ควรทำ” แต่ให้ทำอย่างที่คุณอื่น ๆ “ได้ทำลงไปจริงๆ” และสิ่งที่คุณในรัฐและสังคมได้รับการสั่งสอนกันมาในฐานะที่เป็นจริยธรรม เช่น ความเมตตา กรุณา และการให้อภัย เป็นต้นนั้น เป็นเพียงวิธีการที่ได้รับการออกแบบมาอย่างแยบยลจากชนชั้นปกครอง เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการได้มาซึ่งอำนาจและการคงอยู่ในอำนาจของพวกเขาเท่านั้น (MacIntyre, 1996, pp. 127-128)

2. แนวคิดเชิงจริยธรรมของโทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes)⁷

ฮอบส์นักปรัชญาชาวอังกฤษในช่วงศตวรรษที่ 17 ได้สร้างแนวคิดทางปรัชญาซึ่งมีรากฐานมาจากแนวคิดของมาเคียวเวลลี โดยเขาได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของ การปฏิบัติแทนที่จะให้ความสำคัญในเรื่องของแนวคิดทฤษฎีเชิงอภิปราย ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเข้าใจได้ยากสำหรับคนทั่วไป ฮอบส์มองมนุษย์ในฐานะที่เป็นวัตถุหรือสสารตามหลักการแบบวิทยาศาสตร์ เขาเชื่อว่าแนวคิดเชิงจริยธรรมจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติ ภายใต้แนวคิดแบบวิทยาศาสตร์ที่เป็นเชิงกลไกและจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ (Martinez and Richardson, 2008, p. 23)

ฮอบส์ได้พยายามแก้ไขปัญหาในเชิงอภิปรายที่เสนอโดยนักปรัชญาก่อนหน้านี้ โดยใช้การอ้างเหตุผลตามหลักการแบบวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐานในการสร้างแนวคิดทางปรัชญาที่แข็งแกร่ง เขาได้หักล้างแนวคิดและมุมมองเกี่ยวกับมนุษย์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดทฤษฎีที่เลื่อนลอย และการมีวิถีชีวิตที่มุ่งไปสู่พระเจ้าที่แพร่หลายอยู่ในยุคกลาง และได้นำปรัชญากลับมาสู่โลกของการปฏิบัติในชีวิตจริงที่มนุษย์ต้องเผชิญ (MacIntyre, 1996, pp. 131-132; Martinez and Richardson, 2008, p. 24)

ในหนังสือของเขาที่ชื่อว่า *Leviathan* ฮอบส์ได้เสนอสิ่งที่เรียกว่า “กฎเกณฑ์พื้นฐานของธรรมชาติ” (fundamental laws of nature) ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดที่ว่า มนุษย์มีความพยายามอย่างแน่วแน่ในการที่จะสร้างสภาพที่จำเป็นสำหรับการรักษาไว้ซึ่งสันติภาพและความเป็นหนึ่งเดียวกันในสังคม หรือไม่ก็เป็นความก้าวร้าวและความต้องการครอบงำผู้อื่นเพื่อป้องกันไม่ให้นตนเองเป็นฝ่ายถูกครอบงำ ฮอบส์ได้อธิบายไว้ว่ามนุษย์ในสภาพธรรมชาติจะต้องประสบกับความกลัว

⁷ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อนี้ ดูใน MacIntyre, 1996; และ Martinez and Richardson, 2008.

อยู่ตลอดเวลาและอันตรายจากความตายที่รุนแรง โดยชีวิตมนุษย์จะมีความโดดเดี่ยว ยากจน อันตราย โหดเหี้ยมและอายุสั้น และตกอยู่ในสภาวะของสงครามตลอดเวลา เพื่อหลีกเลี่ยงสภาวะดังกล่าว มนุษย์จึงเต็มใจที่จะสูญเสียเสรีภาพตามธรรมชาติของตนบางส่วน เพื่อแลกเปลี่ยนกับมาตรการความปลอดภัย โดยการสร้างข้อตกลงระหว่างกัน สถาปนารัฐปกครองตนเองหรือรัฐบาลพลเรือน ซึ่งมีการบังคับใช้กฎหมายโดยองค์อธิปัตย์ (sovereign) ภายใต้กรอบของอำนาจอธิปไตย (sovereignty) และจากแนวคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้เหตุผลและแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ของฮอบส์ ทำให้จริยธรรมกลายเป็นเรื่องของการเชื่อฟังและปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบกฎหมายที่บังคับใช้โดยองค์อธิปัตย์ โดยมีเป้าหมายหลักคือความสงบเรียบร้อยในสังคม ฮอบส์ไม่ได้แยกความแตกต่างระหว่างกฎหมายและจริยธรรม ทั้งสองเรื่องถือเป็นเรื่องเดียวกัน (MacIntyre, 1996, pp. 132-133; Martinez and Richardson, 2008, pp. 23-24)

ตามทัศนะของฮอบส์กฎเกณฑ์ทางสังคมเป็นกฎเกณฑ์ที่เราต้องเชื่อฟังด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ (1) เนื่องจากเราถูกบังคับจากอำนาจขององค์อธิปัตย์ และ (2) เนื่องจากเราเลือกที่จะเชื่อฟังองค์อธิปัตย์มากกว่า เพื่อหลีกเลี่ยงความตายจากน้ำมือของคนอื่น โดยการที่เราเอาความรับผิดชอบไปวางไว้ในมือขององค์อธิปัตย์ เราถือว่ากฎเกณฑ์ดังกล่าวเป็นกฎธรรมชาติ เนื่องจากมันเป็นคำสอนซึ่งบอกเราว่าเราจะทำสิ่งที่เราต้องการ (การครองงาน) และหลีกเลี่ยงจากสิ่งที่เราไม่ต้องการ (ความตาย) ได้อย่างไร (MacIntyre, 1996, p. 134)

นอกจากฮอบส์จะมองแนวคิดทางจริยธรรมในฐานะที่เป็นกฎหมายหรือระเบียบกฎหมายที่ประชาชนจะต้องปฏิบัติเพื่อความสงบเรียบร้อยในสังคมแล้ว ฮอบส์ยังได้เสนอแนวคิดที่ว่า การเคลื่อนไหวด้วยความสมัครใจ (voluntary motion) เป็นการปฏิบัติที่ประกอบด้วย “ความชอบ” หรือ “ความเกลียด” การกระทำด้วยความสมัครใจเป็นผลของการเคลื่อนไหวในเชิงกลไกไปสู่สิ่งที่ชอบและการหนีห่างออกจากสิ่งที่เกลียด ความพอใจของมนุษย์เกิดจากปฏิกิริยาทางร่างกายที่ถูกกระตุ้น และจากทัศนะดังกล่าวทำให้จริยธรรมตามแนวคิดของฮอบส์มีลักษณะในเชิงสัมพัทธ์ เนื่องจากเขามองว่าการกระทำของมนุษย์เป็นผลมาจากกลไกของธรรมชาติตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ และทฤษฎีทางจริยธรรมก็ไม่ได้เป็นอะไรมากไปกว่าชุดกฎเกณฑ์เชิงอัตวิสัยหรือความคิดเห็นส่วนบุคคล (subjective) ที่สร้างขึ้นมาจากมนุษย์เพื่อควบคุมพฤติกรรม สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามบุคคล เวลาและสถานการณ์ (Martinez and Richardson, 2008, p. 24)

3. แนวคิดเชิงจริยธรรมของจอห์น ล็อก (John Locke)⁸

เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับลักษณะที่เป็นเชิงสัมพัทธ์ของจริยธรรมตามแนวคิดของฮอบส์ จอห์น ล็อก นักปรัชญาชาวอังกฤษได้เสนอแนวคิดที่ว่า ความรู้ในเชิงศีลธรรมสามารถที่จะเป็นความจริงและแน่นอนได้เช่นเดียวกับหลักการในทางคณิตศาสตร์ ล็อกได้ชี้ว่ามีความจำเป็นที่จะต้องมีการรวมกัน

⁸ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อนี้ ดูใน MacIntyre, 1996; และ Martinez and Richardson, 2008.

ระหว่างความรู้ที่มาก่อนประสบการณ์ (การไตร่ตรอง) และความรู้หลังประสบการณ์เข้าด้วยกัน และแยกความแตกต่างระหว่างความรู้ที่เกิดจากการคาดเดาหรือในเชิงทฤษฎี ออกจากความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ ความรู้ที่เกิดจากการคาดเดาหรือในเชิงทฤษฎีมีลักษณะที่เป็นอิสระจากการกระทำ ในขณะที่ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ (จริยธรรมรวมอยู่ในส่วนนี้ด้วย) จะเป็นประโยชน์ตราบเท่าที่มันสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงได้ จริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นถ้ามนุษย์ทำให้มันเป็นจริงขึ้นมา การมีจริยธรรมจะทำให้มนุษย์ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบประเพณี นอกจากนี้ ล็อกยังได้แยกความแตกต่างระหว่างกฎหมายที่ออกและบังคับใช้โดยองค์กรของรัฐบาลที่มีอำนาจ (positive law) และกฎธรรมชาติ (natural law) หรือสิทธิตามธรรมชาติ (natural rights) ออกจากกัน โดยล็อกได้ชี้ว่ากฎธรรมชาติหรือสิทธิตามธรรมชาติอยู่ในสถานะที่สูงกว่ากฎหมาย เนื่องจากพระเจ้าได้มอบสิทธิตามธรรมชาติให้แก่ประชาชนแต่ละคน และประชาชนได้มอบสิทธิดังกล่าวให้แก่รัฐบาล เพื่อแลกเปลี่ยนกับมาตรการความปลอดภัยในการอยู่ร่วมกันในสังคม (Martinez and Richardson, 2008, pp. 24-25)

ล็อกสร้างแนวคิดในทางการเมืองและทางจริยธรรมโดยการอธิบายถึงสภาพธรรมชาติ (state of nature) แต่สภาพธรรมชาติของล็อกไม่ใช่สภาพธรรมชาติของมนุษย์ในยุคก่อนสังคมหรือยุคก่อนจริยธรรมดังเช่นในกรณีของฮอบส์ แต่เป็นมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในครอบครัว ในระเบียบของสังคมที่ได้มีการกำหนดไว้เรียบร้อยแล้ว เป็นมนุษย์ที่มีทรัพย์สินและยินดีในการครอบครองทรัพย์สิน พวกเขากำหนดข้อตกลงและยอมรับข้อตกลงระหว่างกัน แต่ชีวิตของพวกเขาไม่ชอบพอง มนุษย์ที่มีเหตุผลทุกคนตระหนักในเรื่องของกฎธรรมชาติ (law of nature) แต่อคติจากผลประโยชน์และการขาดความใส่ใจอย่างเพียงพอ เป็นสาเหตุให้มนุษย์ประยุกต์ใช้มันอย่างเข้มงวดในกรณีของคนอื่นมากกว่าในกรณีของตนเอง ในขณะที่อาชญากรรมที่ได้มีการกระทำลงไปไม่ได้รับการลงโทษเนื่องจากการขาดการใช้อำนาจที่เหมาะสม การโต้แย้งระหว่างมนุษย์ไม่มีผู้ตัดสินที่เป็นกลางมาคอยตัดสินให้พวกเขา ดังนั้นทุกๆ การขัดแย้งมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่สถานะของสงครามระหว่างคู่กรณีทั้งสองฝ่าย สภาพการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้มนุษย์มีความปรารถนาที่จะส่งมอบอำนาจไปให้อำนาจส่วนกลางที่น่าเชื่อถือเป็นผู้รับผิดชอบ และนี่คือที่มาของการสร้างพันธสัญญา (contract) เป้าหมายของพันธสัญญาคือการสร้างอำนาจที่เพียงพอในการที่จะปกป้องสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งตามทัศนะของล็อกสิทธิตามธรรมชาติที่สำคัญที่สุดก็คือสิทธิในทรัพย์สิน (MacIntyre, 1996, pp. 157-158)

ผลที่เกิดขึ้นจากพันธสัญญาก็คือ ประชาชนจะส่งมอบอำนาจในการออกกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายให้แก่รัฐบาลหรืออำนาจส่วนกลางในการปกป้องสิทธิตามธรรมชาติของพวกเขา รัฐบาลหรืออำนาจส่วนกลางจะมีความชอบธรรมตราบเท่าที่ยังสามารถปกป้องสิทธิตามธรรมชาติให้แก่พวกเขาได้ แต่ถ้าเมื่อใดรัฐบาลหรืออำนาจส่วนกลางไม่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้ หรือแม้กระทั่งรัฐบาลหรืออำนาจส่วนกลางเป็นผู้ละเมิดสิทธิตามธรรมชาตินั้นเสียเอง ความชอบธรรมในการเป็นผู้ปกครองก็จะสิ้นสุดลง และที่สำคัญก็คือกฎหมายที่ถูกต้องและชอบธรรมจะต้องเป็นกฎหมายที่ผ่าน

ความเห็นชอบของเสียงส่วนใหญ่ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวคือจุดกำเนิดของของระบอบประชาธิปไตยเสรีในเวลาต่อมา (MacIntyre, 1996, pp. 157-158)

ในขณะที่ฮอบบส์มองสภาวะธรรมชาติของมนุษย์ว่าเป็นสภาวะของสงครามตลอดเวลาและการรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ส่วนตัว ล็อกก์กลับมองสภาวะธรรมชาติของมนุษย์ในฐานะที่เป็น “สภาพการณ์ที่บกพร่อง” (ill condition) ซึ่งเกิดจากความแก่แก่และล้าสมัย ที่ก่อให้เกิดความยากลำบากต่อมนุษย์ เพื่อแก้ไขสภาพการณ์ที่บกพร่องดังกล่าว ประชาชนจะต้องมาทำข้อตกลงกันเพื่อสร้างประชาสังคม (civil society) ขึ้นมา ล็อกก์เห็นว่าประชาสังคมที่สร้างขึ้นมานี้จะเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพสำหรับการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง และทำให้มนุษย์สามารถใช้เหตุผลของตนเพื่อเอาชนะความดุร้ายและความรุนแรงในสภาวะธรรมชาติได้ โดยนัยนี้ บุคคลที่มีจริยธรรมก็คือบุคคลที่ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์และประเพณีที่กำหนดขึ้นมาโดยประชาสังคม (Martinez and Richardson, 2008, p. 25)

4. แนวคิดเชิงจริยธรรมของเดวิด ฮูม (David Hume)⁹

เดวิด ฮูม นักปรัชญาชาวสก็อต (Scottish) มีชื่อเสียงในฐานะของนักวิพากษ์ (skeptic) ผู้ยิ่งใหญ่ นักวิพากษ์เหตุผลของมนุษย์อย่างสมบูรณ์ และนักสสารนิยมแบบรุนแรง แนวคำสอนหลักของเขาก็คือการปฏิเสธแนวคิดในเชิงอภิปรัชญาและแทนที่ด้วยสิ่งที่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสบการณ์ เนื่องจากเขาเห็นว่ามนุษย์ไม่มีศักยภาพเพียงพอในการที่จะเข้าใจปัญหาที่อยู่เหนือประสาทสัมผัสทั้งห้า ดังนั้นมนุษย์จึงไม่สามารถหยั่งรู้แนวคิดในเชิงอภิปรัชญาได้อย่างเป็นวัตถุวิสัย (objective) ในระดับที่จะสามารถทำให้มั่นใจและวางใจในการนำทางชีวิตของมนุษย์ ตามทัศนะของฮูม นอกเหนือจากคณิตศาสตร์และสิ่งที่เป็นข้อเท็จจริงที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้เหตุผลที่สามารถทดสอบได้ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์แล้ว ทุกสิ่งล้วนแต่เป็นสิ่งหลอกลวงและเป็นภาพลวงตาทั้งสิ้น (Martinez and Richardson, 2008, p. 25)

ฮูมยืนยันว่าความรู้ที่ถูกต้องทั้งหมดจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ตรง ดังนั้น คำสอนในเชิงเทววิทยาที่เกี่ยวข้องกับการมีอยู่ของพระเจ้าและเจตจำนงของพระเจ้าก็ดี หรือทฤษฎีที่เกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งประกอบด้วยจิตวิญญาณที่มีเหตุผลก็ดี เป็นเพียงการสันนิษฐานทางอภิปรัชญาที่เราไม่สามารถมีประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสได้โดยตรง จึงเป็นพื้นฐานสำหรับทฤษฎีทางศีลธรรมที่ไม่น่าเชื่อถือ ฮูมเห็นว่าเราไม่สามารถสรุปถ้อยแถลงของสิ่งที่ “ควร” ออกมาจากถ้อยแถลงของสิ่งที่ “เป็น” ได้ ดังนั้น ไม่เพียงแต่ข้อสันนิษฐานในเชิงอภิปรัชญาและมานุษยวิทยาของนักทฤษฎีทางศีลธรรม อย่างเช่น เพลโต อริสโตเติล เซนต์ออกัสตินและเซนต์อควินัสเท่านั้น ที่ไม่สามารถเชื่อถือได้ ในฐานะที่เป็นความรู้ แต่ข้อสันนิษฐานเหล่านั้นยังไม่ตรงประเด็นอีกด้วย เนื่องจากไม่มีอะไรที่สามารถสรุปออกมาได้จากข้อสันนิษฐานดังกล่าวในฐานะของสิ่งที่จะบอกว่าคุณสมบัติควรจะมีพฤติกรรมอย่างไร

⁹ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อนี้ ดูใน MacIntyre, 1996; Hooft, 2006; MacIntyre, 2007; และ Martinez and Richardson, 2008.

แต่เขาเห็นว่ารากฐานของปทัสถานเชิงศีลธรรมจะต้องถูกพบหรือหาได้จากที่อื่น (Hooft, 2006, pp. 85-86)

ฮูมได้ตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับจิตวิทยาศีลธรรมแบบดั้งเดิมที่มาจากยุคกรีกโบราณ ที่เชื่อว่าเหตุผล (reason) คือสิ่งที่จะนำมาใช้ในการควบคุมความปรารถนาและอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งพวกเขาเรียกมันว่า “ความลุ่มหลง” (the passion) แต่สำหรับฮูม เหตุผลเป็นเพียงความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล โดยตัวของมันเองแล้วเหตุผลไม่สามารถเป็นที่มาของปทัสถาน ข้อบังคับ หรือถ้อยแถลงของสิ่งที่ควรหรืออุดมคติทางศีลธรรมได้ คำอธิบายของฮูมก็คือ เหตุผลเป็นเครื่องมือที่ถูกใช้โดยความปรารถนาของเราเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่เราต้องการ ความปรารถนาและความรู้สึกของเราเป็นสิ่งกระตุ้นพื้นฐานของการกระทำของเรา เราใช้เหตุผลเพื่อคำนวณวิธีที่ดีที่สุดสำหรับการได้มาซึ่งสิ่งที่เราต้องการ แต่ถ้าปราศจากความต้องการบางสิ่งบางอย่างในตอนแรก เหตุผลของเราก็จะอยู่เฉยๆ ไม่มีประโยชน์อะไร เราจะใช้เหตุผลก็ต่อเมื่อเราต้องการสิ่งต่างๆ แล้วเราก็คิดว่าเราจะได้มันมาอย่างไร ตามทัศนะของฮูมเหตุผลไม่ใช่ที่มาของปทัสถานในเชิงศีลธรรมแต่เป็นความรู้สึกของเราเกี่ยวกับผู้อื่น ซึ่งฮูมได้เรียกความรู้สึกนี้ว่า “ความเห็นอกเห็นใจ” (sympathy) “ความรัก” (affection) หรือ “มนุษยธรรม” (humanity) (Hooft, 2006, pp. 86- 87)

ฮูมเห็นว่าคนที่มีคุณธรรมคือคนที่มีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจและห่วงใยคนอื่น ความรู้สึกดังกล่าวจะทำให้บุคคลเห็นด้วยกับการทำความดีของตนเองและคนอื่นๆ และไม่เห็นด้วยกับการทำของคนเลว โดยนัยนี้ความมีศีลธรรมจึงไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่เป็นวัตถุวิสัย (objective) แต่มันเป็นอัตวิสัย (subjective) นั่นคือ มันตั้งอยู่บนพื้นฐานของอารมณ์ความรู้สึกทางศีลธรรมของเรา ประเด็นสำคัญของศีลธรรมที่มีลักษณะเป็นอัตวิสัยของฮูมก็คือ มันเป็นการฟื้นกลับมาของอารมณ์ความรู้สึกในฐานะที่เป็นศูนย์กลางชีวิตของคนเรา ซึ่งถือเป็นการท้าทายหรือหักล้างแนวคิดแบบดั้งเดิมของความมีเหตุผล ในฐานะของสิ่งที่ควรจะเป็นเครื่องมือควบคุมอารมณ์ความรู้สึกเพื่อให้มั่นใจในความมีศีลธรรมของบุคคล และนอกจากนี้ ฮูมยังมองศีลธรรมและคุณธรรมในฐานะที่เป็นสถานการณ์ที่เกี่ยวกับทางโลก (secular) เขาเชื่อว่าศีลธรรมและคุณธรรมไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความคิดทางอภิปรัชญาเกี่ยวกับความสามารถในการใช้เหตุผลของเราในการที่จะมองเห็นถึง “ความดี” “คำสอนของพระเจ้า” หรือ “ระเบียบของธรรมชาติ” พระเจ้าไม่มีบทบาทในการกำหนดกฎเกณฑ์หรือบังคับใช้กฎเกณฑ์ในเชิงศีลธรรม คุณธรรมเป็นผลมาจากอารมณ์ความรู้สึกซึ่งมีอยู่ในตัวของมนุษย์เอง ไม่ใช่การเชื่อฟังกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมที่มาจากการใช้เหตุผลที่เลื่อนลอยในเชิงอภิปรัชญา (Hooft, 2006, pp. 87-88)

ฮูมมิได้ปฏิเสธแนวคิดในเชิงจริยธรรม เช่น ความดีและความชั่ว สิ่งที่ถูกต้องและผิดพลาด แต่เขาให้คุณค่าต่อสิ่งเหล่านั้นในฐานะที่มันเป็นพื้นฐานสำหรับการจัดระเบียบทางสังคม กฎเกณฑ์ที่เป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ไม่ใช่มาตรฐานที่มีลักษณะเป็นสากล เนื่องจากมาตรฐานดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง กฎเกณฑ์ทางจริยธรรมจะสามารถเข้าใจได้ก็ต่อเมื่อมันสามารถตอบสนองความประสงค์ของมนุษย์ได้ โดยนัยนี้ สิ่งใดสิ่งหนึ่งจะเป็นสิ่งที่ “ดี” ก็ต่อเมื่อมันสามารถตอบสนองความประสงค์ของ

มนุษย์ได้ และมันจะเป็นสิ่งที่ “เลว” ถ้ามันไม่สามารถตอบสนองความประสงค์ของมนุษย์ได้ แนวคิดทางจริยธรรมไม่ใช่กฎเกณฑ์สูงสุดที่จะสามารถประยุกต์ใช้ในลักษณะที่เป็นแบบเดียวกันได้ตลอดเวลา มาตรฐานจะมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อประโยชน์ที่ได้รับมีการเปลี่ยนแปลง กฎเกณฑ์ของความประพฤติจะต้องปรับไปตามบุคคล เวลาและสถานการณ์ (Martinez and Richardson, 2008, pp. 25-26)

5. แนวคิดเชิงจริยธรรมของคานท์ (Immanuel Kant)¹⁰

คานท์นักปรัชญาชาวเยอรมัน ต้องการที่จะแสวงหาวิธีการที่จะประนีประนอมความเชื่อในทางศาสนาของชาวคริสต์เข้ากับหลักเหตุผล โดยการเสนอว่ามนุษย์มีพันธกรณีที่จำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพตามธรรมชาติภายใต้หลักการของเหตุผล จนสามารถบรรลุถึงความเป็นอิสระในตัวเองและการกระทำที่มีจริยธรรมได้ คานท์เห็นว่าแนวคิดของฮูมเป็นการลดมาตรฐานของการปฏิบัติลงไปเป็นเพียงเรื่องของพฤติกรรมที่คาดหวังว่าจะสามารถก่อให้เกิดความสุขได้ จากแนวคิดของฮูมทำให้ปัจเจกบุคคลอ้างเหตุผลของการกระทำที่ขึ้นอยู่กับแต่ละสถานการณ์ (Martinez and Richardson, 2008, pp. 27)

คานท์ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดแบบสัมพัทธนิยมของฮูม ถ้าคนเราต้องการจะเป็นตัวแสดงทางจริยธรรมที่เป็นอิสระและมีเหตุผล เขาจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ของความประพฤติที่ไม่เปลี่ยนแปลงเป็นเครื่องนำทาง ในโลกที่คำสั่งแบบมีเงื่อนไขปรากฏอยู่ บุคคลย่อมสามารถหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบทางจริยธรรมสำหรับการกระทำของเขา โดยการอ้างว่าเขาได้กระทำลงไปตามความจำเป็นที่ขึ้นอยู่กับเวลาและสถานการณ์ ซึ่งแนวคิดแบบนี้คานท์เห็นว่าเป็นการลดความเป็นมนุษย์จนอยู่เหนือความเป็นสัตว์เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เนื่องจากมันกำหนดว่ามนุษย์กระทำการเพียงเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐาน โดยไม่ได้มีการใคร่ครวญหรือคิดวิเคราะห์แต่อย่างใด (Martinez and Richardson, 2008, pp. 27)

ในหนังสือของเขาที่ชื่อว่า **Fundamental Principles of the Metaphysics of Morals** คานท์ได้หักล้างแนวคิดทางจริยธรรมแบบนักประโยชน์นิยมของฮูม และเพื่อแทนที่แนวคิดดังกล่าวเขาได้เสนอแนวคิดที่ว่ามีความถูกต้องทางศีลธรรมที่เป็นสากลปรากฏอยู่ ซึ่งคานท์เรียกว่า “คำสั่งอย่างไม่มีเงื่อนไข” (categorical imperative) คำสั่งดังกล่าวคือมาตรฐานเชิงพฤติกรรมสำหรับตัวแสดงทางศีลธรรมที่มีเหตุผลและมีเสรีภาพภายใต้ทุกสภาพการณ์โดยไม่ขึ้นอยู่กับเวลาและสถานที่ ซึ่งเนื้อหาของคำสั่งดังกล่าวก็คือ “ให้ทำตามหลักการที่ท่านสามารถกำหนดให้เป็นกฎสากลได้” ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลควรปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างที่เขาต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อตนเอง เมื่อบุคคลต้องเลือกที่จะตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เขาจะต้องถามตัวเองว่า “ฉันต้องการที่จะอาศัยอยู่ในสังคมที่ทุกคนกระทำในลักษณะเดียวกันนี้หรือไม่” ถ้าคำตอบคือ “ไม่” บุคคลจะต้องไม่กระทำสิ่งนั้น ถ้าคำตอบคือ “ใช่”

¹⁰ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อนี้ ดูใน MacIntyre, 1996; Garofalo and Geuras, 2006; Martinez and Richardson, 2008; Geuras and Garofalo, 2011; Lawton, Rayner, and Lasthuizen, 2013; Koven, 2015; และ ประโยชน์ สังกสิน, 2561ข.

บุคคลจึงควรกระทำสิ่งนั้น ด้วยเหตุนี้ การคำนวณอรรถประโยชน์ตามแนวคิดของนักประโยชน์นิยม ไม่ใช่ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการกระทำ เนื่องจากคำสั่งอย่างไม่มีเงื่อนไขสามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกสถานการณ์ โดยไม่คำนึงถึงปัจจัยที่แทรกซ้อนเข้ามา (Martinez and Richardson, 2008, pp. 27; Koven, 2015, pp. 29-31)

คานท์ยืนยันว่าไม่มีอะไรดีโดยไม่มีเงื่อนไขยกเว้นเจตนาดี (good will) สุขภาพ ความร่ำรวย การมีสติปัญญาจะเป็นสิ่งที่ดีตราบเท่าที่มันถูกใช้ในทางที่ดี แต่เจตนาดีคือความดีที่ไม่ขึ้นอยู่กับสภาพการณ์และเงื่อนไขใดๆ ทั้งสิ้น และด้วยเหตุนี้ เจตจำนงของตัวแสดง (agent's will) จึงได้รับความสนใจในฐานะที่เป็นจุดเน้นตั้งแต่เริ่มแรก โดยการเน้นไปที่เรื่องของแรงกระตุ้น (motives) และความตั้งใจ (intentions) แทนที่จะเน้นไปในตัวของการกระทำที่เกิดขึ้นจริงๆ คำถามที่ตามมาก็คือแรงกระตุ้นหรือความตั้งใจแบบใดจึงจะทำให้เจตนาดีเป็นสิ่งที่ดี ซึ่งคำตอบของคานท์ก็คือ แรงกระตุ้นเพียงประการเดียวของเจตนาดีก็คือการทำตามหน้าที่เพื่อประโยชน์ของตัวเองหน้าทีนั้นเอง (MacIntyre, 1996, p. 192)

คานท์เห็นว่าการศึกษาศีลธรรมเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ และควรที่จะเริ่มต้นตั้งแต่วัยเยาว์ เขาเชื่อว่าธรรมชาติของมนุษย์มีทั้งเมล็ดพันธุ์ของความดีและความชั่วอยู่ในตัว ความก้าวหน้าทางศีลธรรมขึ้นอยู่กับกรากำจัดความชั่วออกไปแล้วปลูกฝังความดีเข้ามา ซึ่งสิ่งนี้จะทำให้สำเร็จได้โดยการเน้นที่แนวคิดในเรื่องของหน้าที่แทนที่จะเน้นในเรื่องของการให้รางวัลและการลงโทษ คานท์เชื่อว่าพระเจ้าที่ยุติธรรมนั้นมีอยู่ และเนื่องจากความสุขไม่ได้เชื่อมโยงกับคุณธรรมเสมอไป ดังนั้น การรักษาคุณระหว่างคุณธรรมและความสุขจะได้รับการปรับให้เหมาะสมอีกครั้งหนึ่งโดยพระเจ้าในอนาคต (Koven, 2015, p. 31)

6. แนวคิดเชิงจริยธรรมของเจอเรมี เบนธัม (Jeremy Bentham) และจอห์น สจิวต มิลล์ (John Stuart Mill)

แนวคิดเชิงจริยธรรมที่มีลักษณะตรงกันข้ามกับแนวคิดทฤษฎีของคานท์ก็คือ แนวคิดทฤษฎีเชิงจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของผลลัพธ์หรือผลของการกระทำ (consequential) นักปรัชญาที่อยู่ในกลุ่มนี้เชื่อว่าคุณค่าเชิงจริยธรรมของการกระทำถูกกำหนดโดยผลของการกระทำ สำนักประโยชน์นิยม (utilitarianism) ในฐานะที่เป็นรูปแบบหนึ่งของแนวคิดเชิงจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของผลลัพธ์อ้างว่าในบรรดาการกระทำทั้งหมดที่เป็นไปได้ บุคคลควรกระทำสิ่งที่จะก่อให้เกิดความสุขมากที่สุด มีนักปรัชญาหลายคนที่อยู่ในสำนักนี้ แต่ผู้ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดสองคนได้แก่เจอเรมี เบนธัม (Jeremy Bentham) และจอห์น สจิวต มิลล์ (John Stuart Mill) (ประโยชน์ ส่งกลิ่น, 2561ข, น. 42-47)

(1) เจอรัมี่ เบ็นธัม (Jeremy Bentham)¹¹

เบ็นธัมเป็นผู้ให้กำเนิดปรัชญาสำนักประโยชน์นิยม (utilitarianism) โดยเขาได้เสนอว่าคนทุกคนชอบความสุขเกลียดชังความทุกข์ ดังนั้น ความสุขที่มากที่สุด (ความสุขลบลด้วยความทุกข์) สามารถเป็นเครื่องนำทางไม่เพียงปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ยังสามารถเป็นเครื่องนำทางสังคมทั้งหมดได้อีกด้วย เนื่องจากทุกคนต่างก็แสวงหาความดีสูงสุดสำหรับคนจำนวนมากที่สุดเช่นเดียวกัน เบ็นธัมอธิบายว่าแม้ประชาชนอาจจะกล่าวว่าพวกเขาเชื่อในหน้าที่หรือสิทธิที่สูงสุด และกระทำโดยไม่มีเงื่อนไขอื่นใดนอกจากนี้ แต่พวกเขาจะไม่สามารถปกป้องให้แก่หน้าที่หรือสิทธิเหล่านั้นได้ ถ้าพวกเขาไม่เชื่อว่าสิ่งเหล่านั้นจะสามารถให้ความสุขสูงสุดต่อมนุษย์ในระยะยาวได้ เบ็นธัมเชื่อว่ามุมมองดังกล่าวของปรัชญาประโยชน์นิยมสามารถจะสร้างเป็นศาสตร์ของศีลธรรม (science of morality) ซึ่งสามารถนำไปเป็นพื้นฐานของการปฏิรูปทางการเมืองได้ (Koven, 2015, p. 7)

เบ็นธัมไม่เชื่อแนวคิดที่ว่ามูลเหตุจูงใจ คุณธรรมหรือหน้าที่ของบุคคลเป็นตัวกำหนดความถูกต้องหรือไม่ถูกต้องในกระทำของบุคคล และไม่เชื่อแนวคิดที่ว่ามิชุดของกฎเกณฑ์บางอย่างที่เป็นตัวกำหนดว่าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งถูกต้องหรือไม่ ในทางตรงกันข้าม เบ็นธัมเชื่อว่า ถ้าบุคคลหรือการกระทำสามารถเพิ่มอรรถประโยชน์ (utility) หรือความสุข (happiness) ให้มากขึ้นได้ บุคคลหรือการกระทำนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ดี และเป็นธัมได้ยืนยันอย่างแน่วแน่ว่าอรรถประโยชน์ที่สูงที่สุด (maximizing utility) คือเป้าหมายหลักของการกระทำทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นในส่วนของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เนื้อหาที่เป็นแก่นของประโยชน์นิยมก็คือการเน้นในเรื่องของผลลัพธ์ที่การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งได้สร้างขึ้นมา โดยปรัชญาสำนักนี้เชื่อว่า ถ้าการกระทำสามารถสร้างผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์มากกว่าผลลัพธ์ที่เป็นโทษแล้ว การกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แต่ถ้าเป็นไปในทางตรงกันข้าม การกระทำนั้นก็เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้น ผลของการกระทำจึงเป็นตัวกำหนดความถูกต้องหรือไม่ถูกต้องของการกระทำ (Koven, 2015, p. 39)

เบ็นธัมอธิบายว่า การคำนวณอรรถประโยชน์ตั้งอยู่บนพื้นฐานของพลังที่เป็นตัวชี้วัด 2 ประการ คือ ความสุขและความทุกข์ (pleasure and pain) โดยเบ็นธัมได้กล่าวไว้ว่า ธรรมชาติได้กำหนดให้มนุษย์อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของเจ้านายที่มีอำนาจเด็ดขาด 2 คน คือความสุขและความทุกข์ โดยเจ้านายสองคนนี้เท่านั้นที่จะเป็นผู้กำหนดว่าอะไรคือสิ่งที่เราควรทำ รวมทั้งเป็นผู้กำหนดว่าอะไรคือสิ่งที่เราจะต้องทำ เจ้านายทั้งสองคนนี้ควบคุมทุกสิ่งที่เราทำ ทุกอย่างที่เราพูด และทั้งหมดที่เราคิด ตามทฤษฎีของเบ็นธัม เป้าหมายเพียงอย่างเดียวของประชาชนก็คือการแสวงหาความสุขและหลีกเลี่ยงความทุกข์ มูลเหตุจูงใจของการกระทำไม่ได้เป็นสิ่งที่ดีหรือเลวในตัวเอง นอกจาก

¹¹ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อนี้ ดูใน MacIntyre, 1996; Garofalo and Geuras, 2006; Martinez and Richardson, 2008; Lawton, Rayner and Lasthuizen, 2013; Koven, 2015; และ ประโยชน์ สังกสิน, 2561ข.

ว่ามันจะทำให้มีความสุข (ความดี) มากขึ้น และทำให้ความทุกข์ (ความชั่ว) ลดลงเท่านั้น (Koven, 2015, p. 39)

ตามทฤษฎีของเบ็นธัม ตัวแทนทางศีลธรรมในอุดมคติก็คือ “ผู้คำนวณที่อยู่สูงสุด ซึ่งเป็นผู้คำนวณความดีสูงสุดสำหรับคนจำนวนมากที่สุด” คุณค่าทางศีลธรรมสิ่งสถิตอยู่ในผลของการกระทำ หลักการเกี่ยวกับบรรทัดประโยชน์ของเบ็นธัม (Bentham’s principle of utility) กล่าวว่า การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งจะถือว่า “ถูก” หรือ “ดี” ก็ต่อเมื่อสิ่งนั้นส่งผลให้มีความสุขเพิ่มขึ้นและความทุกข์ลดลง ซึ่งคำว่า “ความสุข” (pleasure) สามารถคำนวณได้ตามเกณฑ์การชี้วัด 7 ประการ (Koven, 2015, p. 39) ได้แก่ (1) ความเข้มข้น (intensity) (2) ความคงทน (duration) (3) ความแน่นอน (certainty) (4) ความใกล้ (nearness) (5) ความเป็นไปได้ที่จะนำไปสู่ความสุขอื่นๆ (fecundity) (6) ความเป็นไปได้ที่จะไม่นำไปสู่ความทุกข์ (purity) และ (7) จำนวนบุคคลที่จะแผ่ขยายการกระทำนั้นออกไป (extent) เบ็นธัมได้เรียกวิธีการวัดปริมาณของความสุขหรือความทุกข์ที่การกระทำได้ก่อให้เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้นว่า “วิธีคำนวณความสุข” (hedonic calculus) (p. 7) โดยเบ็นธัมเห็นว่าความสุขและความทุกข์มีความแตกต่างกันเฉพาะในเชิงปริมาณเท่านั้น ไม่มีความแตกต่างในเชิงคุณภาพแต่อย่างใด (p. 39)

(2) จอห์น สจิวท มิลล์ (John Stuart Mill)¹²

มิลล์ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ที่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแนวคิดของสำนักประโยชน์นิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสนอแนวคิดเรื่องระดับและประเภทของความสุข ในขณะที่เบ็นธัมเห็นว่าความสุขไม่มีความแตกต่างในเชิงคุณภาพ มีเฉพาะความแตกต่างในเชิงปริมาณเท่านั้น แต่มิลล์ได้ชี้ให้เห็นว่าความสุขนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือ ความสุขในระดับที่สูงกว่า (higher pleasures) และความสุขในระดับที่ต่ำกว่า (lower pleasures) โดยมิลล์เชื่อว่าความสุขทางด้านจิตใจอยู่ในระดับที่สูงกว่าความสุขทางด้านร่างกาย สอดคล้องกับหลักอรรถประโยชน์ที่เชื่อว่ามีสุขบางชนิดเป็นที่พึงปรารถนามากกว่า และมีคุณค่ามากกว่าความสุขบางชนิดที่มีลักษณะแตกต่างกันออกไป ดังนั้น ในการคำนวณความสุขจึงควรพิจารณาทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (Koven, 2015, pp. 8, 42)

มิลล์อธิบายว่าความสุขจากการมีสติปัญญาอ่อนเหนือกว่าการมีความสุขทางด้านร่างกาย มีคนเพียงจำนวนน้อยที่ต้องการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นสัตว์เพื่อต้องการมีความสุขแบบที่สัตว์มี (animal-type pleasures) มิลล์กล่าวว่า “เป็นมนุษย์ที่ไม่พอใจดีกว่าเป็นหมูที่พอใจ เป็นไซเครตีสที่ไม่พอใจดีกว่าเป็นคนโง่ที่พอใจ” คนโง่และหมูอาจจะมีความสุข แต่การที่พวกเขายินดีและพอใจที่จะเป็นเช่นนั้นมาจากเหตุผลเพียงประการเดียว นั่นคือพวกเขาไม่รู้ว่ามื่ออะไรที่ดีกว่าสิ่งที่พวกเขาได้รับอยู่

¹² เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อนี้ ดูใน MacIntyre, 1996; Garofalo and Geuras, 2006; Martinez and Richardson, 2008; Geuras and Garofalo, 2011; Lawton, Rayner and Lasthuizen, 2013; Koven, 2015; Svava, 2015; และ ประโยชน์ ส่องกลิ่น, 2561ข.

มิลล์เห็นว่าในประวัติศาสตร์อันยาวนาน ประชาชนจะยึดถือความสุขในระดับที่ต่ำกว่าถ้าเขาไม่มี รสนิยมทางด้านสติปัญญา พวกเขาอาจจะชอบทางเลือกที่ต่ำกว่าเมื่อยังเป็นเด็กที่มีความเกียจคร้าน และเห็นแก่ตัว ซึ่งการที่มนุษย์ลุ่มหลงอยู่ในความสุขที่ต่ำกว่านั้น ไม่ใช่เป็นเพราะว่าพวกเขาได้คิด วิเคราะห์และเลือกอย่างรอบคอบแล้วจึงเลือกที่จะดำเนินชีวิตเช่นนั้น แต่เป็นเพราะความสุขนั้นเป็น เพียงสิ่งเดียวที่มีอยู่ หรือเป็นเพียงสิ่งเดียวที่พวกเขาสามารถเข้าถึงได้ (Koven, 2015, p. 42)

แนวคิดเชิงจริยธรรมในยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodern Ages)¹³

แม้แนวคิดเชิงจริยธรรมจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นับตั้งแต่ยุคกรีกโบราณมาจนถึง ปัจจุบัน แต่การทำทลายที่ยิ่งใหญ่และมีลักษณะถอนรากถอนโคนมากที่สุดได้เกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ โดยการท้าทายดังกล่าวมาจากนักปรัชญายุคหลังสมัยใหม่ (postmodernist) ซึ่งเป็นชื่อเรียกอย่าง กว้างๆ ของกลุ่มนักปรัชญาที่เสนอว่ากระบวนทัศน์ (paradigm) ของความรู้ในยุคสมัยใหม่ (modern) ได้ถูกทำลายลง นักปรัชญายุคหลังสมัยใหม่คนสำคัญ เช่น ฟูโก (Michel Foucault) แดริดา (Jacques Derrida) ลีโยตาร์ด (Jean-Francois Lyotard) และรอริตี (Richard Rorty) เป็นต้น เห็น ว่า “อภิวาทกรรม” (meta-discourses) หรือ “อภิตำนาน” (grand-narratives) ที่ได้อธิบายว่า มนุษย์ควรดำเนินชีวิตอย่างไรนั้นเป็นสิ่งที่ปราศจากความหมาย นักปรัชญาในกลุ่มนี้เห็นว่าโครงสร้าง ของปรัชญาก่อนหน้านี้เป็นตัวจำกัดและปิดกั้นกิจกรรมของมนุษย์ และเป้าหมายของนักปรัชญาใน กลุ่มนี้ก็คือ การแสวงหาวิธีการที่จะทำให้ลายการกดขี่ของระเบียบกฎหมาย (รวมทั้งจริยธรรม) ที่ยึดถือ ต่อๆ กันมาโดยไม่ได้มีการพินิจพิเคราะห์ให้ถี่ถ้วนเสียก่อนที่พบในอภิปรัชญาแบบดั้งเดิม (Martinez and Richardson, 2008, p. 32; Martinez, 2009, pp. 51-54)

แนวคิดของนักปรัชญายุคหลังสมัยใหม่จะมีลักษณะของการปฏิวัติหรือขัดแย้งต่อด้านการจำกัด ที่เข้มงวดของแนวคิดทางปรัชญาในศตวรรษที่ 19 โดยเฉพาะอย่างยิ่งปรัชญาของ คานท์ (Kant) ซึ่งได้ อธิบายไปแล้วก่อนหน้านี้ ที่ได้พยายามแสวงหาความเป็นระเบียบและความถูกต้องในโลกที่เต็มไปด้วย ความสับสนวุ่นวาย คานท์เชื่อว่ากฎหมายทางจริยธรรมที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้นั้นมีอยู่จริง และ กฎเกณฑ์ดังกล่าวจะไม่ได้รับผลกระทบใดๆ จากยุคสมัยในเชิงประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงไป สิ่ง ที่ถูกต้องจะยังคงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ไม่ว่าในปัจจุบัน ในอดีตหรือในอนาคต และจะถูกต้องตลอดไป ซึ่งนัก ปรัชญายุคหลังสมัยใหม่เห็นว่าแนวคิดที่เข้มงวดดังกล่าวมีลักษณะที่เป็นนามธรรมและหลุดลอยออกไป จากชีวิตมนุษย์ ไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการที่สามารถพิสูจน์ได้และเป็นตัวทำลายความคิด สร้างสรรค์ของมนุษย์ กฎของคานท์เป็นแค่เพียงแนวคิดทางจริยธรรมส่วนตัวที่ปิดบังอำพรางอยู่ในรูป ของหลักปฏิบัติที่เป็นสากล นักปรัชญายุคหลังสมัยใหม่ไม่เห็นด้วยกับวิธีการเก่าแก่ของการตีความ เกี่ยวกับโลกที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อที่เข้มงวด ซึ่งแทบจะไม่มีเชื่อมโยงกับโลกแห่งความ

¹³ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อนี้ ดูใน Fox, 2001; Ventris, 2001; Martinez and Richardson, 2008; และ Martinez, 2009.

เป็นจริง และเห็นว่าปรัชญาการเมือง การบริหารและการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ควรจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของโลกแห่งความเป็นจริง ไม่ใช่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสิ่งที่เป็นนามธรรม ดังนั้น ปรัชญายุคหลังสมัยใหม่ที่เหมาะกับการใช้งานในทางวิชาการควรจะต้องมีลักษณะเป็นรูปธรรมและได้รับการสร้างมาเป็นอย่างดี มันจึงจะสามารถทำหน้าที่ในฐานะพื้นฐานสำหรับระบบทางจริยธรรมที่สามารถใช้งานได้ (Martinez, 2009, pp. 51-53)

ตามทัศนะของนักปรัชญายุคหลังสมัยใหม่ “ลักษณะนิสัยเชิงจริยธรรม” (ethical character) ไม่ใช่สิ่งที่เป็นวัตถุวิสัยหรือเป็นความจริงแท้ในตัวเอง (objective) สิ่งต่างๆ ในโลกล้วนแต่เป็นสิ่งสัมพัทธ์ (relative) ทั้งสิ้น ความรู้สูงสุดเพียงประการเดียวของนักปรัชญายุคหลังสมัยใหม่ก็คือการตระหนักรู้ว่า “ไม่มีความจริงสูงสุด” ดังนั้น โครงสร้างทางปรัชญาที่ได้บรรจงสร้างและต่อเติมกันมาตลอดช่วงเวลากว่า 2500 ปี นับตั้งแต่ยุคกรีกโบราณจนถึงยุคสมัยใหม่จึงได้ถูกทำลายลงอย่างสิ้นเชิงจากนักปรัชญาในกลุ่มนี้ โดยที่พวกเขาไม่ได้เสนอโครงสร้างทางปรัชญาที่เป็นทางเลือกแต่อย่างใด “คนที่มีลักษณะนิสัยที่ดี” (good character) หรือ “คนที่มีจริยธรรม” (ethical man) ตามทัศนะของนักปรัชญายุคหลังสมัยใหม่ หมายถึง คนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกหรือไม่ได้ยึดถืออภิธานานหรือเรื่องเล่าหลัก (meta-narrative) ของผู้ที่กำหนดกฎเกณฑ์ที่ตายไปนานแล้ว (คำสอนของนักปรัชญานักวิชาการ นักบวชและผู้รู้ทั้งหลาย) และที่จริงแล้วคำว่า “ลักษณะนิสัย” หรือคำว่า “จริยธรรม” เป็นคำที่ไม่มีความหมายที่เป็นแก่นแท้ในตัวเองแต่อย่างใดทั้งสิ้น บุคคลต้องตัดสินใจว่าคุณค่าอันไหนมีความสำคัญและดำเนินชีวิตในลักษณะที่เป็นการสมเหตุสมผลสำหรับบุคคลนั้นๆ แทนที่จะแสวงหามาตรฐาน (แนวคิดทางจริยธรรม) อย่างไม่รู้จบรู้สิ้นเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับทุกคน ทุกเวลาและทุกสถานการณ์ (Martinez and Richardson, 2008, p. 32)

จากการเกิดขึ้นของนักปรัชญาสำนักหลังสมัยใหม่นิยม ทำให้ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับจริยธรรมในโลกตะวันตกได้เดินทางมาบรรจบครบรอบอย่างสมบูรณ์ นับตั้งแต่วันที่เพลโตได้โจมตีแนวคิดของพวกเขา โซฟิสต์ (sophists) สำหรับทัศนะแบบสัมพัทธ์นิยม (relativistic views) ของพวกเขา การเกิดขึ้นของสำนักปรัชญาแบบหลังสมัยใหม่นิยมทำให้แนวคิดของพวกเขาโซฟิสต์กลับฟื้นคืนชีพขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากปรัชญาสำนักนี้เห็นว่าแนวคิดทางจริยธรรมไม่ได้มาจากกฎเกณฑ์ที่เป็นสากล แต่มาจากทรรศนะส่วนตัวของปัจเจกบุคคล

การสรุป

จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า แนวคิดเชิงจริยธรรมในโลกตะวันตกสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ยุค คือ ยุคกรีกโบราณ ยุคกลาง ยุคสมัยใหม่ และยุคหลังสมัยใหม่ โดยในแต่ละยุคมีนักปรัชญาที่สำคัญ และมีแนวคิดเกี่ยวกับเกณฑ์ตัดสินเชิงจริยธรรม คือ (1) นักปรัชญาในยุคกรีกโบราณ สามารถแบ่งออก

ได้เป็น 2 กลุ่ม คือ 1) พวกโซฟิสต์ ซึ่งเชื่อว่าเกณฑ์ตัดสินเชิงจริยธรรมมีลักษณะสัมพัทธ์¹⁴ และ 2) เพลโต และอริสโตเติล ซึ่งเชื่อว่าเกณฑ์ตัดสินเชิงจริยธรรมมีลักษณะสากล¹⁵ (2) นักปรัชญาในยุคกลาง คือ เซนต์อ็อกสตินและเซนต์ไอควินัส ซึ่งเชื่อว่าเกณฑ์ตัดสินเชิงจริยธรรมมีลักษณะสากล (3) นักปรัชญาในยุคสมัยใหม่ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) มาเคียวเวลลี ซึ่งเชื่อว่าเกณฑ์ตัดสินเชิงจริยธรรมมีลักษณะสัมพัทธ์ 2) ฮอบส์ ล็อก ฮูม เบ็นธัมและมิลล์ ซึ่งเชื่อว่าเกณฑ์ตัดสินเชิงจริยธรรมมีลักษณะกึ่งสัมพัทธ์¹⁶ และ 3) คานท์ ซึ่งเชื่อว่าเกณฑ์ตัดสินเชิงจริยธรรมมีลักษณะสากล และ (4) นักปรัชญาในยุคหลังสมัยใหม่ เช่น ฟูโกและเดริดา เป็นต้น ซึ่งเชื่อว่าเกณฑ์ตัดสินเชิงจริยธรรมมีลักษณะสัมพัทธ์

จากเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดเชิงจริยธรรมในโลกตะวันตกที่ได้นำเสนอผ่านมาข้างต้น ผู้เขียนได้นำมาสรุปลงในรูปของตาราง เพื่อให้สามารถมองเห็นภาพโดยรวมได้อย่างชัดเจน และในขณะเดียวกัน ก็จะเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงความเหมือนและความต่างของแนวคิดเชิงจริยธรรมในแต่ละยุค ตั้งแต่ยุคกรีกโบราณมาจนถึงยุคปัจจุบัน เป็นเวลามากกว่า 2500 ปี ซึ่งเนื้อหาของตารางสรุปมีดังต่อไปนี้

ตารางแสดงเกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมตามแนวคิดของนักปรัชญาที่สำคัญในแต่ละยุค

ชื่อยุค	ชื่อนักปรัชญา	เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรม
(1) ยุคกรีกโบราณ (Ancient Greek Ages)	(1) โซฟิสต์ (Sophists)	เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมมีลักษณะสัมพัทธ์ : ความเป็น “คนดี” หรือ “คนชั่ว” ไม่มีกฎเกณฑ์ แน่นอนตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดของแต่ละคน
	(2) เพลโต (Plato)	เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมมีลักษณะสากล : “คน ดี” คือคนที่ปฏิบัติตาม “แบบของความดี” (form of good) ส่วน “คนชั่ว” คือคนที่ไม่ได้ปฏิบัติตาม “แบบ ของความดี”

¹⁴ เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรม “มีลักษณะสัมพัทธ์” ในที่นี้ หมายถึง เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความคิดหรือความเชื่อของปัจเจกบุคคลล้วนๆ โดยไม่มีปัจจัยอื่นๆ เช่น คำสอนของพระเจ้า วัฒนธรรม ประเพณี กฎหมาย หรือข้อกำหนดที่มาจากเสียงส่วนใหญ่ของคนในสังคม เป็นต้น เข้ามาเกี่ยวข้อง

¹⁵ เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรม “มีลักษณะสากล” ในที่นี้ หมายถึง เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการหรือกฎเกณฑ์ที่เป็นสากล ไม่ขึ้นอยู่กับบุคคล เวลาและสถานที่ เช่น แบบของเพลโต คำสอนของพระเจ้าในศาสนาคริสต์ และคำสั่งอย่างไม่เป็นเงื่อนไขของคานท์ เป็นต้น

¹⁶ เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรม “มีลักษณะกึ่งสัมพัทธ์” ในที่นี้ หมายถึง เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎเกณฑ์ที่มาจากภายนอกตัวบุคคล ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามเวลาและสถานที่ ตัวอย่างของเกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมในกลุ่มนี้ เช่น กฎหมาย วัฒนธรรม ประเพณี และข้อกำหนดที่มาจากเสียงส่วนใหญ่ของคนในสังคม เป็นต้น เราอาจจะเรียกเกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมในกลุ่มนี้ว่าเป็นเกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมที่ “มีลักษณะกึ่งสากล” ก็ได้

ชื่อยุค	ชื่อนักปรัชญา	เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรม
	(3) อริสโตเติล (Aristotle)	เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมมีลักษณะสากล : “คนดี” คือ คนที่มีลักษณะนิสัยที่ดี (good character) ประพฤติตามหลักคุณธรรม (virtues) และดำเนินชีวิตตามหลักทางสายกลาง (mean) ส่วน “คนชั่ว” คือ คนที่มีลักษณะนิสัยที่ไม่ดี ไม่ได้ประพฤติตามหลักคุณธรรม และไม่ได้ดำเนินชีวิตตามหลักทางสายกลาง
(2) ยุคกลาง (Middle ages)	เซนต์ออกัสติน (Augustine) และ เซนต์โควนัส (Thomas Aquinas)	เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมมีลักษณะสากล : “คนดี” คือคนที่ศรัทธาในพระเจ้าและปฏิบัติตามคำสอนในศาสนาคริสต์ ส่วน “คนชั่ว” คือคนที่ไม่ศรัทธาในพระเจ้าและไม่ได้ปฏิบัติตามคำสอนในศาสนาคริสต์
(3) ยุคสมัยใหม่ (Modern Ages)	(1) มาเคียเวลลี (Niccolo Machiavelli)	เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมมีลักษณะสัมพัทธ์ : “คนที่มีจริยธรรม” คือคนที่เข้าใจว่า “ความจำเป็น” (necessary) คือข้อกำหนดที่สูงที่สุดของบุคคลในการทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จ และสามารถทำให้เป้าหมายของตนประสบความสำเร็จได้ (ไม่ว่าด้วยวิธีการใด) ส่วน “คนที่ไม่จริยธรรม” ก็คือคนที่ไม่เข้าใจถึงหลักการของ “ความจำเป็น” ดังกล่าว และไม่สามารถทำให้เป้าหมายของตนประสบความสำเร็จได้
	(2) ฮอบส์ (Thomas Hobbes)	เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมมีลักษณะกึ่งสัมพัทธ์ : “คนดี” คือคนที่ปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดโดยองค์อธิปัตย์ ส่วน “คนชั่ว” คือคนที่ไม่ได้ปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดโดยองค์อธิปัตย์
	(3) ล็อก (John Locke)	เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมมีลักษณะกึ่งสัมพัทธ์ : “คนดี” คือคนที่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และประเพณีที่กำหนดขึ้นมาโดยประชาสังคม ส่วน “คนชั่ว” คือคนที่ไม่ได้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และประเพณีที่กำหนดขึ้นมาโดยประชาสังคม
	(4) ฮูม (David Hume)	เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมมีลักษณะกึ่งสัมพัทธ์ : “คนดี” คือคนที่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และระเบียบของสังคม ส่วน “คนชั่ว” คือคนที่ไม่ได้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และระเบียบของสังคม

ชื่อยุค	ชื่อนักปรัชญา	เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรม
	(5) คานท์ (Immanuel Kant)	เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมมีลักษณะสากล : “คนดี” คือคนที่ปฏิบัติตามหลักการที่ว่า “ให้ทำตามหลักการที่ท่านสามารถกำหนดเป็นกฎสากลได้” ส่วน “คนชั่ว” คือคนที่ปฏิบัติตรงกันข้ามกับหลักการดังกล่าว
	(6) เบ็นธัม (Jeremy Bentham) และ มิลล์ (John Stuart Mill)	เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมมีลักษณะกึ่งสัมพัทธ์ : “คนดี” คือคนที่กระทำในสิ่งที่ก่อให้เกิดความสุขมากที่สุดต่อคนจำนวนมากที่สุด ส่วน “คนชั่ว” คือคนที่ปฏิบัติตรงกันข้ามกับหลักการดังกล่าว
(4) ยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodern Ages)	เช่น ฟูโก (Michel Foucault) และ แดริดา (Jacques Derrida) เป็นต้น	เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมมีลักษณะสัมพัทธ์ : ความเป็น “คนดี” หรือ “คนชั่ว” ไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอนตายตัว แต่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคล

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า แนวคิดเชิงจริยธรรมในโลกตะวันตกสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ยุค คือ (1) ยุคกรีกโบราณ (2) ยุคกลาง (3) ยุคสมัยใหม่ และ (4) ยุคหลังสมัยใหม่ และเกณฑ์การตัดสินที่ใช้ในการตัดสินการกระทำของมนุษย์ ที่เป็นตัวตัดสินว่าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นสิ่งที่ ดี-ชั่ว-ถูก-ผิด ซึ่งเรียกโดยรวมๆ ว่าเกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรม สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ (1) เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมที่มีลักษณะสากล (2) เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมที่มีลักษณะสัมพัทธ์ และ (3) เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมที่มีลักษณะกึ่งสัมพัทธ์หรือกึ่งสากล

เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมดังกล่าวเป็นจุดกำเนิดหรือที่มาของเกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมในการบริหารงานภาครัฐ 3 แนวทาง กล่าวคือ (1) เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมที่มีลักษณะสากล นำไปสู่แนวคิดเชิงจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎเกณฑ์ (rules-based ethics) (2) เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมที่มีลักษณะสัมพัทธ์ นำไปสู่แนวคิดเชิงจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของผลลัพธ์ (results-based ethics) และ (3) เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมที่มีลักษณะกึ่งสัมพัทธ์หรือกึ่งสากล นำไปสู่แนวคิดเชิงจริยธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการผสมผสานระหว่างกฎเกณฑ์และผลลัพธ์เข้าด้วยกัน (rules/results-based ethics)

เมื่อมองในแง่ของการบริหารจัดการ “ทฤษฎีระบบราชการ” ของเวเบอร์ (Max Weber) คือตัวอย่างของการบริหารจัดการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรมที่มุ่งเน้นกฎเกณฑ์ แนวคิดของ “การจัดการภาครัฐแนวใหม่” (new public management) คือตัวอย่างของการบริหารจัดการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐาน

ของจริยธรรมที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ และแนวคิดของการบริหารจัดการตามตัวแบบ “สามเหลี่ยมเชิงจริยธรรม” (The Ethics Triangle)¹⁷ และ “ตัวแบบเชิงจริยธรรมแบบดาวห้าแฉก” (Pentagram Ethical Model)¹⁸ คือตัวอย่างของการบริหารจัดการบนพื้นฐานของจริยธรรมที่มุ่งเน้นการผสมผสานระหว่างกฎเกณฑ์ ผลลัพธ์และกรอบแนวคิดอื่นๆ เข้าด้วยกัน

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารวิชาการเป็นจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในการบริหารจัดการภาครัฐ ผู้เขียนพบว่าการบริหารจัดการภาครัฐทั้งในปัจจุบันและในอนาคตมีแนวโน้มมุ่งไปในทิศทางของการประยุกต์ใช้จริยธรรมที่มีลักษณะผสมผสานของกรอบแนวคิดทางจริยธรรมหลายกรอบแนวคิดเข้าด้วยกันโดยมีหน้าที่ (duty) หรือผลประโยชน์สาธารณะ (public interest) เป็นแกนกลาง¹⁹ ดังนั้นผู้เขียนจึงขอเสนอแนะว่าในการบริหารจัดการภาครัฐ ผู้บริหารหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรจะใช้เกณฑ์การตัดสินเชิงจริยธรรมหลายประการรวมกัน และประเด็นที่ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะมีการศึกษาค้นคว้าต่อไปเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็คือ การศึกษาแบบวิเคราะห์เจาะลึกเกี่ยวกับรูปแบบและตัวแบบของการบริหารจัดการภาครัฐที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการนำกรอบแนวคิดเชิงจริยธรรมหลายๆ กรอบแนวคิดมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน

บรรณานุกรม

ประโยชน์ สังกสิน. (2561ก). *การฟื้นคืนกลับมาของจริยธรรมเชิงคุณธรรมในการบริหารรัฐกิจ*.

มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์.

_____. (2561ข). *จริยธรรมในการบริหารรัฐกิจ*. มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์.

Aristotle. (1999). *Nicomachean Ethics*. Translated by W. D. Ross. Kitchener: Batoche Books.

Bowman, J.S. and West, J.P. (2015). *Public Service Ethics: Individual and Institutional Responsibilities*. London: SAGE Publications Ltd.

Bruce, W., ed., (2001). *Classics of Administrative Ethics*. Colorado: Westview Press.

Chandler, R.C. (2001). “Deontological Dimensions of Administrative Ethics Revisited” in T.L. Cooper, ed. *Handbook of Administrative Ethics*. New York: Marcel Dekker, Inc.

Coope. C.M. (2006). “Modern Virtue Ethics” in T. Chappell, ed. *Values and Virtues: Aristotelianism in Contemporary Ethics*. Oxford: Clarendon Press.

¹⁷ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ใน Svara, 2015.

¹⁸ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ใน ประโยชน์ สังกสิน. “จริยธรรมในการบริหารรัฐกิจสำหรับศตวรรษที่ 21.” รายงานการวิจัย. โดยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม งบประมาณปี พ.ศ. 2561.

¹⁹ เพิ่งอ้าง.

- Fox, C.J. (2001). "The Use of Philosophy in Administrative Ethics" in T.L. Cooper, ed. *Handbook of Administrative Ethics*. New York: Marcel Dekker, Inc.
- Garofalo, G. and Geuras, D. (2006). *Common Ground, Common Future: Moral Agency in Public Administration, Professions, and Citizenship*. London: Taylor & Francis Group.
- Geuras, D. and Garofalo, C. (2011). *Practical Ethics in Public Administration*. Virginia: Management Concepts, Inc.
- Gortner, H.F. (2001). "Values and Ethics" in T.L. Cooper, ed. *Handbook of Administrative Ethics*. New York: Marcel Dekker, Inc.
- Hanbury, G. L. (2004). "A "Pracademic's" Perspective of Ethics and Honor: Imperatives for Public Service in the 21st Century!". *Public Organization Review: A Global Journal*, 4, 187-204.
- Hooft, S.V. (2006). *Understanding Virtue Ethics*. Chesham: Acumen.
- Koven, S.G. (2015). *Public Sector Ethics: Theory and Applications*. London: CRC Press.
- Lawton, A.; Rayner, J.; and Lasthuizen, K. (2013) *Ethics and Management in the Public Sector*. London: Routledge.
- Lynch, C.E. and Lynch, D.L. (2009). "Democratic Morality: Back to the Future" in R.W. Cox III, ed. *Ethics and Integrity in Public Administration: Concepts and Cases*. New York: M.E. Sharpe, Inc.
- MacIntyre, A. (1996). *A Short History of Ethics*. New York: Macmillan Publishing Company.
- _____. (2007). *After Virtue: A Study in Moral Theory*. Indiana: University of Notre Dame Press.
- Martinez, J.M. (2009). *Public Administration Ethics for the 21st Century*. California: Praeger-ABC- CLIO, LLC.
- Martinez, J.M. and Richardson, W.D. (2008). *Administrative Ethics in the Twenty-first Century*. New York: Peter Lang Publishing, Inc.
- Pops, G.M. (2001). "A Teleological Approach to Administrative Ethics" in T.L. Cooper, ed. *Handbook Of Administrative Ethics*. New York: Marcel Dekker, Inc.
- Rowe, C. (2002). *Aristotle Nicomachean Ethics*. New York: Oxford University Press Inc.

- Songklin, P. (2016). “Managing Ethics in Public Sector: Integrity Approach” in A. Numandi. ed. *Journal of Governance & Politics*, 7(4), 578-593.
- _____. (2017). “Ethics in Public Administration: Theoretical Foundation” in *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 84, 390-393.
- Svara, J. (2015). *The Ethics Primer for Public Administrators in Government and Nonprofit Organizations*. Burlington: Jones & Bartlett Learning.
- Tannsjo. T. (2013). *Understanding Ethics*. 3rd ed. Edinburgh: Edinburgh University Press, Ltd.
- Timmons, M. (2013). *Moral Theory: An Introduction*. 2nd ed. Plymouth: Rowman & Littlefield Publishing, Inc.
- Ventriss, C. (2001). “The Relevance of Public Ethics to Administration and Policy” in T.L. Cooper, ed. *Handbook of Administrative Ethics*. New York: Marcel Dekker, Inc.